

Miramar

VALLDEMOSSA

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Telèfon: 612377
VALLEMOSSA

Miramar

VALLEMOSSA

Vos desitja molts d'anys
de prosperitat i de joia

REVISTA TRIMESTRAL

Nº 2 ANY I

GENER-FEBRER-MARC

Direcció: Margalida Calafat i Torres. **Coordina:** Antònia Serrano i Darder. **Equip de Redacció:** Antònia Mª Calafat i Rivas, Nicolau S. Cañellas i Serrano, Rafael Estaràs i Estaràs, Miquel Juan i Salvà, Catalina Julià i Noguera, Jaume Mojà i Villalonga, Llorenç Lladó i Calafat, Josep Lladó i Vila, Joan Carles Palos i Nadal, Benigne Palos i Vadell, Miquel Ripoll i Rullan, Antònia Serrano i Darder, Matilde Serrano i Darder, Pere Bru Serrano i Darder, Sebastià Trias i Mercant, Jerònia Valls i Cerdà, Jaume Vila i Mulet. **Informació Municipal:** Margalida Ripoll i Colom. **Informació Esportiva:** Bartomeu Torres i Morell. **Informació Musical:** Jaume Capllonch Ferrà. **Dibuix i Fotografia:** Toni Gelabert i Serrano, Toni Guasp, James Lambourne, Josep Lladó i Vila, Antoni Muntaner i Bujosa, Benigne Palos i Vadell, Josep A. Serrano i Darder, Josep A. Serrano i Torres, Pere Bru Serrano i Torres, Joan Tortella i Araque. **Assessorament Lingüístic:** Antònia Mª Calafat i Rivas, Catalina Julià i Noguera, Jerònia Valls i Cerdà. **Col·laboren:** Jaume Miró-Granada Gelabert, Andreu Bestard i Mas. **Edita:** Obra Cultural Balear, Delegació de Valldemossa. **Domicili:** C/Constitució s/n. 07170 Valldemossa. **Impressió:** Interior, Edicions Brins, Valldargent 43 - Palma Coberta, Taller Gràfic Ramon. Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors. **Dip. Legal:** PM761-1989. Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Agraïment: L'O.C.B. de Valldemossa agraeix al nostre entrançable amic, l'artista pintor Josep Coll i Bardolet, un dels primers fundadors de l'O.C.B., l'obsequi de la reproducció de la portada.

Miramar

Aquest mes s'acompleix el 760è aniversari de la conquesta de Mallorca per Jaume I, rei d'Aragó, de València i de Mallorca i Comte de Barcelona; aquest fou un esdeveniment de la més gran transcendència tant per a nosaltres els mallorquins, com per a la vida, per a la peripècia personal i per al prestigi del mateix monarca.

Aquesta celebració que es fa evident amb la festa de l'estendard duita a terme cada trenta-u de desembre d'ençà de la mort de Jaume I (diu la Crònica de R. Muntaner "E plaume açò que els pobladors de MALLORCA ordonaren que tots anys, lo jorn de Sent Silvestre e de Santa Coloma (dia 31 de desembre), que fo presa Mallorca per lo dit senyor rei, se fa professó general en la ciutat ab la senyera del dit senyor rei...") hauria d'ésser de bon de veres la diada de tots els mallorquins, no solament la dels ciutadans; en aquest dia hauríem de fer possible que almenys un cop a l'any els mallorquins ens sentíssim més germans.

No voldríem que fos aquesta celebració una enyorança de creuades, batalles o confrontacions que mai no haurien de tenir lloc, sinó un reconeixement de la nostra identitat com a poble, identitat conservada a través dels segles malgrat els entrebancs i les dificultats amb què hem topat al llarg de la història per tal d'ésser i esdevenir un poble.

I com que nosaltres creim que com diu el poeta "Qui perd els orígens, perd identitat", per no perdre la identitat, o més bé, per reforçar-la, hem volgut retornar als orígens i retre un homenatge als reis de la corona catalano-aragonesa, amb Jaume I al cap, qui, tal com diu Ramon Muntaner a la seva Crònica "E poblà la dita ciutat e illa (de Mallorca) ab majors franqueses e llibertats que ciutat que sia e'l món; per què és vui una de les bones ciutats que sia e'l món, e noble e ab majors riqueses e poblada tota de catalans, tots d'honrats llocs e de bo, per què en són eixits hereus qui són vui la pus covinent gent e mills nodrida que ciutat qui e'l món sia". No podem oblidar que la nostra nissaga de mallorquins té el seu inici a l'altra banda de la mar als llocs "Honrats e de bo" de què parla el cronista Ramon Muntaner (1265-1336) i en conseqüència no vàrem perdre l'opunitat de viatjar-hi i de visitar els monestirs de Santes Creus i Poblet, indrets trepitjats tant pels nobles que participaren en l'expedició a Mallorca de l'any 1229 (feren testament abans de partir i disposaren que si morien a l'illa els seus cossos fossin soterrats a Santes Creus i a Santes Creus vàren poder veure la tomba dels Montcada) com pels reis-comtes que a Santes Creus i Poblet tenien el seu lloc de repòs temporal -els palaus- i el seu lloc de repòs etern -els mausoleus-. Es per això que en el marc de la celebració del mil·lenari de la nostra nació calia honorar amb el record els reis "del casal d'Aragó, que no us diré que sien senyors a llurs vassalls que ans los són companys", segons el testimoni del nostre cronista En Muntaner.

Editorial	1	Música	23
Col.laboracions	2	Esport	23
Investigació	3	Excursionisme	24
Valldemossa	6	Llengua	26
La família de Ca S'Hereu	7	A la biblioteca hi ha	28
Teules pintades a fora vila	8	Cinema	29
Informacions	10	Cuina	31
Entrevista	13	Jardineria	31
La Vila	15	Passatemps	31
Poetes i glosadors	21	Entreteniments	32

COL.LABORACIONS

Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa

DEIA, DEYA: Nom del poble de la costa nord de Mallorca. Probablement ve d'un gentilici llatí Didianum (derivat de Divius) o Decianum (derivat de Decius).

La vila de Deià que fou del comte Nunyo Sans va agafar la seva denominació d'un dels conqueridors anomenat Deià que amb seguretat seria cavaller principal ja que ells foren els que reberen les viles terres i castells del repartiment. Altres llocs, hi va haver a Mallorca que reberen el nom dels seus primers Senyors entre els quals cal destacar:

Estallencs que fou dels cavallers Estelles; Sencelles dels Centelles; Santa Eugènia del Senyor Bernat de Sta Eugènia.

Persones il·lustres que portaren aquest nom entre altres foren:

El Capità Matgí Deyà serví de Carles V el qual morí en un combat naval, en contra de Filipin Doria.

Jaume Deyà jurat de la vila de Sóller que l'any 1561, lluità amb gran valentia al costat del Capità Angelats, en contra dels Argelins.

El seu escut es una barra d'or i damunt d'ella una falç

de color natural en camp vermell.

DEYÀ

RULLAN, RULLAN: del germànic Hrodland, compost de hrod "glòria" i land "país". Antigament nom de bateig, divulgat principalment per la fama del protagonista de la "Chanson de Roland". Personatges il·lustres que han portat aquest nom són, en primer lloc: Huc Rullàn natural de Marsella, home de confiança del Rei Jaume I que l'acompanyà a la conquesta de Mallorca i que el comissionà per organitzar els camps de regadiu del terme de la Ciutat de Mallorca.

Guillem Rullàn que a l'any 1279 va intervenir en l'elecció de síndics que va fer aquesta ciutat de Mallorca per jurar homenatge al Rei D'Aragó.

Miquel Rullàn, eminent teòleg va ser anomenat "Chantre"

pels seus mèrits, i per la seva vida exemplar, tots els seus béns i patrimoni els va donar als pobres. Morí santament el 25-3-1750.

Aquest llinatge està molt estès a Valldemossa Deià i Sóller.

Escut: tallat en la part superior, un lis d'or en camp vermell, a la resta de l'escut un cercle d'argent en camp blau.

RULLÀN

CARBONELL: Es un derivat de minutiu de carbó. A l'Edat Mitjana el trobam com a nom propi de fonts.

També a Menorca hi ha una Possessió amb aquest nom, per tany al municipi de Mercadal i està situada vora l'antiga església parroquial de Sant Joan dets Horts de Carbonell, dita abans Sant Joan de Carbonell.

Personatges que han portat aquest nom:

Bernat Carbonell, fou diputat per la vila d'Alcúdia i a l'any 1285 jurà homenatge al rei Alfons III d'Aragó.

Joan Babbista Carbonell, va ésser en temps de Felip IV un dels capitans que varen servir a les guerres de Flandes.

A una família de mercaders de Perpinyà pertanyia Josep Carbonell i Trinyac, que rebé

el privilegi de Burgès Honrat de Perpinyà l'any 1599.

Esteve Carbonell, explorador nascut a Ciutat de Mallorca al segle XVII, el centre de les seves activitats fou l'antic mar de Cortés al Pacífic atret per la riquesa dels bancs de perles. Tornà a Mallorca el 1655.

Escut: una torre de castell d'argent en camp vermell.

CARBONELL

Miquel Ripoll i Rullan

INVESTIGACIÓ

La Meteorologia Marítima al segle XIII La Conquesta de Mallorca

per Es Patró Jaume

Ho conta Fra Marssili: "Mas entre hora nona é vespres cresqué lo vent, és fort horriblement la mar s'inflà, muten les ondes e compleixen be la terça part de la galea". Amb la posta de sol va créixer el vent amb prou rapidesa al mateix temps que la nau del rei afinava l'illa de Mallorca i els vigies reconeixien les costes de la Palomera, de Sóller i les muntanyes properes a Almagur.

Amb la calma del Llebeig que els expedicionaris degueren considerar com un bon auguri s'aclaria el cel. Ho diu el rei: "E feya bela luna" i afegeix "é vench un oerg de garbí, é dixem los Nos que ab aquel vent poríam anar a Pollença, que així era estat acordat". De manera que amb garbí, que devia tendir un poc cap a ponent, de bonancenc a fresquet, però vent en popa al cap i a la fi, en iniciar-se la matinada del divendres posaren rumb cap a Pollença mentre la mar produïa encara ones de marejada. Un meteoròleg, a l'expedició, s'hi hagués existit i hagués disposat de mitjans, no hauria interpretat la relativa calma del vent, i segurament que la pressió deixàs de bai-

xar, amb tant d'optimisme. El centre de la depressió devia estar molt pròxim i el front fred no podia torbar-se a aparèixer.

Efectivament, ho conta el rei En Jaume: "E Nos que ana-

vam ab aquella bonança... vench una nuu contra vent a la Provença". Per la part de la Provença, cap al nord-oest dins el mestral, apareixien els cúmulo-nimbus del front fred que amb el gran desenrot-

llament al qual arribaven a aqueixa època de l'any -aire ja fred sobre una mar molt càlida- es degueren veure, encara llunyans, a la claror de la lluna, que tal vegada féu passar desapercebuda la claror del llampegueig característic.

"E dix un mariner de la galea, En Berenguer Gayran per nom, qui era còmit: -Non asaut d'aquela nuu..." No li va agradar aquell núvol al còmit Gayran, que feia les funcions de meteoròleg honorari. I tenia molta raó. La matí nada del divendres el front fred de la depressió, una de les primeres, si no la primera de la temporada que duen els primers aires polars a la Mediterrània, s'abatia sobre l'esquadra i la posava en una situació molt perillosa, ja que es trobava prop de la temuda costa del nord-oest de Mallorca. Arriant les seves velles precipitadament la diversitat d'embarcacions que formaven l'esquadra aguantaren el temporal, sense velam aguantaren la imponent mestralada que descriu la crònica reial: "E daquel vent a la Proença feu mala mar; e nuyl hom en la galea, en que Nos érem, no parlava ne deia re: e esta vent tuyt suau. E anaven los lenys en roda". El rei demanà la protecció de Déu: "E Nos, quan vim aquest peryl, haquem gran desconfort: mas tornam nos a Nostre Senyor e a la sua Mare e faem aytal oració..."

Nostre Senyor degué inspirar el consell que Gayran, co-neixedor de la costa Mallorquina, proporcionà al rei. Imposibilitada l'esquadra de dur a terme el rumb previst a Pollença a causa del mestral, el rei ordenà rebre aquest vent per la popa i posar rumb a la Dragonera, cercant el refugi que del mestral proporcionaria la badia que gaubé centra l'illot del Pantaleu. Déu sap si aquesta vegada, com moltes altres en què el curs de la història ha es-

tat capgirat per un mal temps o per un temporal, no capgiraria també aquella mestralada l'esdevenir dels fets com també obligava a girar en rodó el rumb i els projectes de l'expedició de conquesta.

El front fred, en la seva marxa cap al sud-est, devia ultrapassar la totalitat de la flota, indemne per miracle, que es devia trobar així en situació post-frontal, al sector més fred de la depressió, amb una mar encara picada, amb un cel de cada cop més clar, malgrat que molts de núvols baixos devien quedar aturats contra el mur de la serra mallorquina.

I navegant amb vent de popa, impulsats pel ventet fresquet, en el transcurs del divendres i part del dissabte es reuniren i fondejaren la totalitat de les embarcacions al recer de la Dragonera, a sota vent dels turons de la Palomera. Mentre el dissabte i el diumenge els expedicionaris descansaren i reposaren les forces i el rei En Jaume va baixar a terra al Pantaleu i va descobrir, a través de les confidències del sarraf Alí, la situació numèrica, posicional i les diferències existents entre els defensors. El front fred devia avançar ràpid cap a les costes africanes, on tal vegada (és una simple suposició) les seves ratxes de temporal devien neutralitzar els esforços de qualsevol flota enviada per ajudar al "walfí" de Mallorca. Si fos vàlida aquesta explicació de l'absència d'una esquadra enemiga oposada al desembarcament, absència poc comprensible per altres causes, el mateix temporal que posà en una estreta la flota cristiana, hagués després actuat tàcticament en el seu favor.

En salpar un altre cop les naus, al voltant de la mitjanit del diumenge al dilluns, amb el sigil que les cròniques exposen, la mar una mica arissada en les rodalies de la costa devia facilitar als re-

mers la impulsió ràpida de les naus, ajudats a més per les veles que devien inflar suficientment els vents terrals, restes dels mestrals que amainaven en conjunció amb les brises nocturnes renascudes en la calma que seguia el passat temporal. Esforços, energies mancomunades dels homes i la Natura per transportar tot l'exèrcit de desembarcament al punt previst en el reconeixement efectuat la nit anterior, en fort combat amb les tropes illenques que, a cavall, es dirigiren al mateix punt en la seva missió de defensa.

El temps es devia haver establitzat completament, de manera que la matinada del dilluns es devia presentar amb un cel pur, clar, amb gran visibilitat i absència de calitges i núvols que, a aquest meravellós tros de la costa de ponent mallorquina proporcionava la granerada del mestral, donant entrada a un dia esplèndid, com d'estiu, i gloriós d'encà que Bernat d'Argemona posava el seu peu a les platges de Santa Ponça, com la punta d'una fletxa que no s'aturaria fins a la darrediana, fins a la conquesta total de Mallorca per les forces "del molt alt rei En Jaume" a qui la posteritat anomenaria "El Conqueridor".

(Traducció a càrrec d'Antònia M. Calafat)

Malalties i remeis (III)

Berruga o fic

El fic o berruga és una excrecència carnosa que surt a la pell, principalment a les mans i a la cara.

Les substàncies emprades per guarir els fics solen ésser molt àcides i càustiques. S'han trobat més de quaranta tipus del virus PAPOVA que produeixen els fics, alguns dels quals poden ésser guarits per suggestió. Fins ara no s'ha trobat cap explicació científica per a aquest fet tan estrany.

Els remeis que s'empraven antigament per curar els fics eren diversos, a voltes efectius i van des d'oracions fins l'ús de vegetals o animals. A vegades es forma un ritus gairebé estrany.

De totes les fórmules que he recollit oralment i de diverses publicacions n'extrec unes molt curioses.

--En passar per un camí s'ha de fer enmig una creueta amb dues fulles de mata (Pistàcia lentiscus) les berrugues passaran al qui amb els peus se'n porti la creueta i en restarà lliure el que l'ha feta. (1)

--Les berrugues fugen si en veure una mustela se'ls espolsen. (2)

--Per treure els fics posarem clovelles de llimona dins vina

gre, durant vuit dies, procurant canviar el vinagre cada dos dies. Es posarà un trosset d'aquesta pell de llimona damunt cada fic i es canviarà quan estigui seca. (Més o menys cada nou hores). (3)

Una dona de S'Estanyol curava els fics així:

--A un fil de seda negra feia tants de nusos com fics hom tenia, llavors fermava una pedreta a un cap del fil i el tirava a un pou. El malalt havia de fer renou amb llaines per tal de no sentir la pedreta quan queia a l'aigua.

La meva mare curava fics amb l'ajuda d'una oració, a

força de pregar-li em va dir com ho feia, tot i advertint-me que si jo repetia l'oració perdria per sempre la seva virtut.

--Es recita la següent oració en veu baixa, tres vegades, mentre es pessiguen molt fort els fics.

Fic jo te pessic
per la Sang de Jesucrist
i per la Reina del Cel
que'et surti sa roca
i s'arrel.

Després es resen un Pàrenostre, una Avemària i un Glòria patri.

Com experiència personal us diré que Mestre Pep de Santa Maria, que curava prop de Sa Porta de Sant Antoni de Ciutat em va treure tots els fics, que eren nombrosos. Em va demanar el meu nom i el nombre exacte de berrugues, dient una oració en veu baixa m'avanava fent el senyal de la creu damunt cada fic.

Amb el mateix sistema curava uixols i llupies.

BIBLIOGRAFIA:

- (1).- Joan Amades, Foklore de Catalunya.
- (2).- Antoni Galmés, Cultura Popular Mallorquina.
- (3).- Lluís Ripoll, Hierbas Medicinales i remedios caseros.

Matilde Serrano

amb el suport de

CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"

Miramar (3)

Els monjos jerònims a Miramar

Sebastià Trias Mercant

Amb motiu del fracàs del Miramar lul·lià, el monestir re tornà als monjos cistercencs de La Real. Poc temps després restava desert i abandonat. Uns sacerdots -Guillem Escolà, Joan Sanç, Nicolau Cuch- res tabliren la casa, obriren la capella i conrearen de bell nou els camps. L'octubre de 1399 Miramar fou donat als monjos jerònims, donació que va confirmar el rei Martí, el gener de 1401. Un document del desembre de 1416 ens assabenta de l'existència dels monjos jerònims a Miramar i de les seves dificultats per comprar la carn a la vila. Diu així:

1.- Els monjos de Miramar compraven la carn a la carnisseria de Barthomeu Mager, comprador a més de la cisa (=impost damunt la carn i altres aliments) de la carn de Vall demossa:

En Pelay Unís, cavaller loctinent del noble mossen Olfo de Pròxida Governador del regne de Mallorca. A l'amat lo mostassaf (=oficial reial que tenia al seu càrrec els serveis públics i sobretot, el mercat) de Vall demossa. Salut i dilecció. Per part dels religiosos prior e convent del monestir de sant Jerònim situat en vostre batliu es estat donant-nos calorosament proposat que com lo dit convent en los dies que mengem carn segons lurs regles e estatuts reemet per comprar

carn per lo dit convent, en Barthomeu Mager carnicer e comprador de la cisa de les carns.

2.- Perquè els monjos no es taven obligats a pagar la cisa, el carnisser no volia vendre'ls la carn fins després d'haver-la venuda a la resta de clients. Això feia que els monjos restassin amb els roins o sense carn:

Per com no ha la cisa de les carns que lo dit convent despen, amb gran dificultat e duresa lliura de les dites carns al comprador del dit convent, fent aquell aquí estar fins que ha aviats tots los altres qui venen a la carnisseria per comprar les dites carns, de que es segueix tots jorns que lo comprador del dit convent ha a pendre los trossets rebutjats qui romanen als altres e a vegades se'n han de tornar sens que no en pot haver d'una ne d'altra, de que es segueix gran destorpe greuge al dit convent.

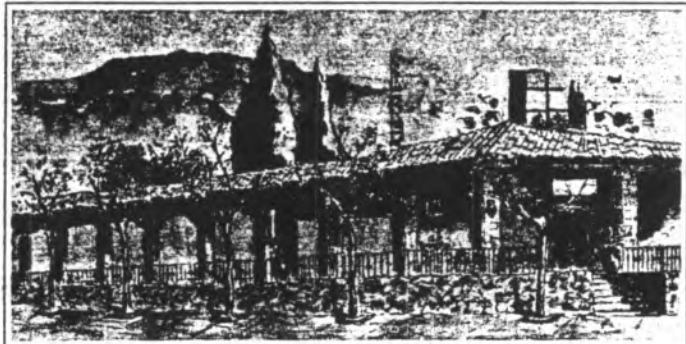
3.- El lloctinent mana que els monjos siguin els primers en comprar la carn. Seran multats el carnisser i la resta de venedors de la vila qui no compleixin aquest orde. També serà multat el mostassaf si no la fa complir:

Perquè han suplicat a nos sobre assò esser-los per justícia proveït, a vos deïm manam sots pena de XXV lliures al fisc Real pagades que vistes les presents

feu manament al dit Barthomeu Mager e a tots altres carnisers e venedors de qualsevol vitualles que lo dit prior vos requerra sots pena de C sous al dit fisc Real aplicadores, que com per lo comprador o missatge algun del dit convent les serà demanada carn o altres vitualles per part del dit convent, que a aquell comprador o missatge degen lliurar dels primers de la dita carn o altres vitualles pagant aquell comprador so que pagar dege e sia tingut per primer de les dites vitualles.

4.- El lloctinent confia que el mostassaf de la vila farà valer la seva autoritat i els monjos no hauran de queixar-se altra volta al governador:

Havent vos en assò en tal manera que no convenga al dit prior o convent altra vegada a nos recorre per les dites coses per defalliment de administració de vostres affers el qual semblants coses se pertanyen, en altra manera convendria a nos així com a protectors per lo senyor Rei del dit convent proveir en tal manera en les dites coses que lo dit convent nos hage d'aquí en avant que clamar per la dita raó. Dat en Mallorca a XXX dies de desembre de l'any de la nativitat de nostre Senyor MCCCCXVI.

CAFETERIA
ROMANÍ

VALLDEMOSSA. Tel. 61 20 54 - MALLORCA

La família de Ca S'Hereu

Les bones festes sovint s'han dedicat a Sor Catalina Thomàs a Valldemossa, a la Beata, com sempre li han dit a Mallorca. Però, el desig d'honorar a la "Beateta" fou causa que a moltes viles em prenguessin el costum valldemossí de dedicar-li el 28 de juliol o el diumenge següent amb tot l'esplendor.

Dins la passada centúria es donà el cas que una jove de Valldemossa de nom Isabel Sans Oliver, de l'honorable família de Ca S'Hereu, conegué un fadrí que vivia a Santa Maria del Camí, Gabriel Bibiloni Jaume, contragueren matrimoni, a la parròquia valldemossina. Tal volta la causa de fer-se coneguts fou el costum dels qui vivien a Santa Maria d'anar a comprar oli a les possessions de Valldemossa.

Sia com sia Isabel Sans Oliver, anà primerament a la gran possessió anomenada Es Cabàs, que els pares del nuvi l'administraven. Allà tingué ocasió de conèixer les belles tradicions que es contaven sobre l'estada de Catalina Thomàs, quan era nina, a l'esmentada finca santamariera acompanyada d'un familiar. Encara es diu de certs indrets d'aquella possessió "Sa Cova de Sor Tomassa", que era una coveta on en certa ocasió es refugià la Beata quan la sor prengué una tempesta, o també Es Coll de la Beata i Sa Pleta de Sor Thomassetta. Els propietaris d'Es Cabàs, per tal motiu posaren una estàtua de la Beata a la capella que encara hi és a les cases de la possessió. Tot això era una recordança del poble de naixença de na Isabel Sans Oliver.

En Gabriel Bibiloni Jaume tenia un oncle a la vila santamariera, ja envellit, i sense família, que posseïa dues cases afegides al carrer de Muro, que ara porta el nom de Josep Calafat, que fou prevere i gran poeta. En aquelles cases hi tenia l'oncle un bon negoci de fer la vinificació en gran

escala. Proposà als joves Bibiloni-Sans d'anar a viure a caseva amb la promesa de fer-los hereus. La proposta fou acceptada i els nuvis es feren santamariers.

ACTIVITAT POLITICA

L'oncle de nom Miquel Bibiloni, també era un destacat polític, de caire lliberal, i durant anys tingué seient a la sala de l'Ajuntament, intervenint en quantes ocasions se li presentaven, en bé del poble. El seu nebot Gabriel també adoptà aquesta empresa i quan el Govern posà l'elecció per votació popular, no vacilà en presentar-se per candidat lliberal.

Per aquells dies es formaren dos bàndols, anomenats "dels Cassots i de les Xambergues". Els primers eren els populars i els dels obrers, que tenien el costum de vestir per anar a fer feina un cascot per defensar-se de la brutor que es posava al vestit. Les xambergues eren unes saques vistoses i elegants que vestien els senyors. Tals partits polítics es disputaven els seients dels regidors quan es convocaven eleccions. Gabriel Bibiloni ho prengué de tan

bon tranc que prest es feu el caporal dels Cassots, i la seva popularitat va créixer d'any en any. Els lliberals de la seva època tenien per president al Senyor Antoni Maura. Aquest destacat director venia a Mallorca cada vegada que les eleccions eren per a diputats a Corts a fer propaganda electoral, i anava a Santa Maria del Camí a veure la seva germana vídua. En tal ocasió l'amo en Gabriel anava a saludar-lo, amb la qual cosa l'amistat entre ambdós es reforçava.

Quant a batlle, l'actuació de Gabriel Bibiloni fou remarcable. Ostentà el càrrec durant deu anys i altres cinc com a regidor, en total, quinze de gran activitat. Aconseguí allargar el carrer fins a la parròquia, de sis-cents metres de llargària, vencent la resistència dels propietaris dels terrenys. Seria llarg de contar els beneficis que se li deuen.

LA SEVA ESPOSA

La madona Isabel Sans Oliver fou digna companya de l'amo Gabriel, el seu espòs. Fou un matrimoni molt encertat. Com a bona valldemossina volgué introduir la festa dedicada a Santa Catalina Thomàs. A l'acta municipal del 22 de setembre de 1889 es llegeix: "Varias personas desean dedicar una fiesta a la Beata del mismo modo que el año anterior". Això ens fa saber que al 1888 s'inaugurà tal costum. L'Ajuntament ho aprovà sense reserves. I així cada any tot hom honorà la simpàtica santa valldemossina. La directora de tot era, com es pot considerar, l'esposa del batlle. Es feia un carro triomfal molt adornat, tirat de dues cavalleries i precedit de molts de carretons també molt vistosos amb nins i nines tots vestits a l'ampla. Una música era el complement i tothom cantava l'himne de Sor Thomassetta, amb tot l'entusiasme. A la carrossa hi anava una joveneta

representant la Beata. Això es feu cada any mentre estiguéren a la vila. Quan se n'anaren es continuà celebrant la festa, però, anà mancabant a poc a poc. De la madona Isabel cal dir que era persona dotada de gran intel·ligència. El seu prestigi i el do de gents era proverbial. La seva mà caritativa sabé remeiar no poques necessitats. Quan convocava a reunió les associacions femenines, les seves iniciatives s'acceptaven sense reserves. Per tot això, quan se n'anaren del poble foren recordats molts anys.

EL FINAL

L'amo en Gabriel esportava a França gran quantitat de vi que obtenia dels seus cups. El posaven dins grans bótes i transportades a un vaixell de veles anava la càrrega a

Cette, ciutat francesa, on el desembarcaven i era molt apreciat per la seva bona qualitat. Els vinaters francesos es queixaven de la competència, i aconseguiren que el govern de França prohibís la importació espanyola dels vins. En vista d'això l'amo en Gabriel posà una fàbrica per moldre cereals, i més envant li oferiren la direcció i explotació de la important possessió Son Cotoner, de Puigpunyent, on estigueren deu anys. Després de tant de treballar es retiraren a Valldemossa. L'amo en Gabriel morí el 16 d'octubre de l'any 1920 després d'una intervenció quirúrgica. La seva vídua el seguí quatre anys més tard. Descansen al cementiri del poble de Santa Catalina Thomàs, la gran vall demossina.

LA SEVA FAMÍLIA

La descendència del matrimoni fou nombrosa. Els que més visqueren foren els següents: Francisca, que fou religiosa de la Puresa; Maria, muller del metge Vives de Deià; el fill Jaume anà a França i allà es casà; Antònia, que es casà amb el metge Pasqual de Valldemossa; Miquel, espòs de Maria Carrasco; Joana; Catalina, que contragué núpcies amb el militar Norberto Alcover; Isabel que es casà amb Jaume Rosselló; etc.

Els pares de tan nombrosa descendència passaren els darrers dies a Ca S'Hereu, tranquils i honorats per la seva vida plena de virtuts i per tant, són dignes de bona memòria.

Andreu Bestard i Mas

INVESTIGACIÓ

Teules pintades a Valldemossa Teules a fora vila

1. INTRODUCCIÓ

A l'altre article parlarem de les teules pintades que en cara podem veure a la vila. Allà explicarem també la història i la finalitat d'aquestes teules. Aquí parlarem de les teules pintades que hi ha a fora vila, a Valldemossa.

2. TEULES PINTADES A FORA VILA

Fins ara hem trobat teules pintades, antigues, a tres edificis de fora vila, Son Salvat, Hort de Son Brondo i ermita de Valldemossa. A Sa Coma hi ha teules pintades molt recents.

SON SALVAT

Les cases de Son Salvat es troben a mà esquerra tot just passada i farem un acte de presentació per al poble amb encara que molt mal-menat, el conjunt més impressionant que es pot veure a Valldemossa.

Està compost per dos grups de teules pintades, situats a dos dels blocs que formen la possessió. Ambdós són de qualitat molt diversa, el que pareix ésser més antic, sobretot en raó del seu estat de conservació (tan sols resten el 50% de les teules), és el de millor qualitat i el que presenta major varietat en el seus dibuixos. L'altre, que es conserva quasi totalment, està format per teules idèntiques entre si.

El primer d'aquests dos grups ocupa els quatre costats d'un bloc, que està a l'extrem dret de les cases. Les teules són d'una gran qualitat, estan pintades amb vermell damunt blanc o blanc damunt vermell. Solen tenir una sanefa molt fina que envolta la teula.

Hi ha un total de 213 teules de les quals sols conserven dibuix 108, és a dir, un 50%.

Les més deteriorades són les que miren a Gregal, el vent dominant (76% malparades).

Les temàtiques són molt diverses, però predominen els estels (50%), les inscripcions (17%) i els animals (15%).

Teula amb un estel dibuixat

En conjunt trobam:

- 30 estels blancs damunt fons vermell.
- 25 estels vermells damunt fons blanc.
- 19 inscripcions
- 17 animals.
- 9 flors/fulles.
- 5 retrats.
- 2 dibuixos geomètrics.
- 1 creu de malta.

Hi ha inscripcions a cada vorera:

La més completa es troba a la cara que mira a S'Estret:

Teula a teula posa:

1	2	3	4
AVE	?	ALCENDIT	AUARU?
5	6	7	
HENI??	EXPE??	PRAETERE?	
8			
NIHILI			

A la següent trobam la data de 1682.

A la mateixa vorera, ja al cap de cantó, hi ha unes altres teules que posen:

1	2	3
NOMII	+	?E GER
JESU	IHS	FLECTATUR

La segona duu a més a més el Cor de Jesús dibuixat da vall.

A la cara que mira a Sa Comuna, també al cap de cantó:

1	2	3
JOSEPHUS	IPI	NOLI?
DAVID		RE

4 més il·legibles (lletres molt borroses o inconexas).

Els animals inclouen: ca valls (7), porcs (1), cérvols (2), cabres (1), bous (1), ca valls/cérvols ? (2), moix (1), coloms (2). Són dibuixos de perfil, plens, fets en vermell, molts nets i clars.

Teula amb un cérvol dibuixat

Els motius vegetals comprenen 2 teules amb fulles i 7 amb flors dibuixades, aquests dibuixos són molt fins, fets en vermell. Totes les flors estan concentrades al costat que mira a Sa Comuna.

Dues de les cares són de dones, són imatges molt comunes podrien representar qualsevol verge. Els altres tres dibuixos, són els retrats de qualcú, estan fets per tal d'ésser reconeguts, imatges caricaturitzades de persones contemporànies de l'obra.

Com podem veure, ens trobam davant un conjunt impressionant, per la seva varietat i per la seva qualitat. Dominat per dibuixos d'estels i animals, amb inscripcions lla-

tines a cada vorera i amb ver-taders retrats de qualque con-temporani dels dibuixos.

El segon conjunt es troba a una altra part de les cases, però tan sols ocupa dos costats del bloc. El tercer no té voladís, perquè està per davall del nivell d'un altre i el quart senzillament no té les teules pintades perquè aquest costat ja devia estar construït quan fou aixecat.

Aquest grup és menys interessant, comprèn un total de 78 teules pintades amb el mateix motiu. Un triangle vermell que ocupa la meitat de la teula. Són semblants a les que hem descrit a la Plaça Pública 8 i a l'Ermita.

HORT DE SON BRONDO

L'Hort de Son Brondo és al mateix pla a on es troben Son Salvat i Son Brondo. És una casa de pagès no molt grossa.

A aquesta casa hi hem trobat teules pintades a dues de les seves quatre voreres. Estan dibuixades en vermell damunt blanc. El seu estat de conservació és molt dolent. Hi ha pintades les teules de barba i les regadores.

Hi ha 2 teules de barba, una amb motiu geomètric i l'altra amb una gallina pintada. Les teules regadores que conserven restes de dibuix són 28, 20 d'elles geomètric i amb fulles.

Teula amb una gallina dibuixada

ERMITA DE VALLDEMOSSA

A aquest santuari hi ha un grup de teules iguals entre si, que podem veure a la façana de l'església i al voladís que hi ha damunt l'entrada, ja a dins la clastra. Totes estan decorades amb el mateix motiu, que ja hem descrit a Son Salvat i a la Plaça Pública 8, és a dir, un triangle vermell que ocupa la meitat de la teula. Hi ha 44 teules amb aquest dibuix.

Aquestes teules foren pinta-

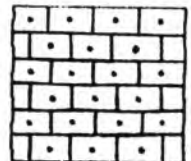
des algun temps després de la construcció de l'església (1735), perquè també estan pintades les teules dels edificis que la voregen, que són posteriors.

3. ADDENDA

Ja diguérem a l'altre article que era fàcil que hi hagués més cases amb teules pintades a Valldemossa. Ha estat ver i ja hem trobat una altra casa a la vila:

Carrer de la Carnisseria 2, hi ha 8 teules mal conservades, 6 de tema indeterminat i 2 de tema geomètric.

Teula amb dibuix geomètric

4. CONCLUSIONS

En total fins ara hem trobat, al terme de Valldemossa, 14 edificis amb teules pintades, als quals es poden veure 405 teules pintades. Hi predominen els dibuixos geomètrics (60%) que es troben representats a tots els casos.

Tres dels edificis estan decorats quasi exclusivament amb el mateix motiu, un triangle vermell, que inclou la meitat de la teula.

Aquestes teules són un bé cultural, que forma part del patrimoni valldemossí, que s'ha de conservar, evitant que vagi desapareixent i degradant-se.

La norma principal per conservar aquestes teules és protegir-les del vent i de la pluja, vetllant perquè la teulada estigui en bon estat. Una teulada rompuda és la forma més segura que es fa per malbé les teules en molt poc temps.

La protecció de les teules és responsabilitat en primer lloc dels amos de les cases on es troben. Però seria interessant que l'ajuntament ajudés a la conservació i restauració. Hi ha a Valldemossa gent parada per dur a terme una tasca de recuperació d'aquest bé cultural que pertany a tot el poble.

5. PINTAR TEULES

Convé pintar-les abans de col·locar-les al voladís, en terra. Primer se'ls han de donar un parell de capes de calç, fins a formar una bona base damunt la qual fer el dibuix. Llavors ja es poden pintar amb al mangra (aumagre) mesclat amb oli de lli. Un llapis pot ajudar a fer el dibuix de base. Quant al con-

tingut, la vostra imaginació i els exemples que hi ha al poble us serviran d'inspiració.

6. BIBLIOGRAFIA

Coll Conesa, Jaume. 1977. "Tejas decoradas en el valle de Sóller". Actas del III congreso nacional de artes y costumbres populares.
Coll Conesa, Jaume. 1983.

"Las tejas pintadas en el valle de Sóller y Fornalutx (Mallorca). Análisis de las inscripciones". Actas del IV congreso nacional de artes y costumbres populares.

Coll Conesa, Jaume. 1987. "Sobre teules pintades". Estudis Baleàrics 24:11-30.

Nicolau Cañellas i Serrano

INFORMACIONS

La Diada

Els passats dies 7, 8, 9 i 10 de setembre tengué lloc al Monestir de Lluc la celebració de la Diada. Es aquesta la Festa Major que clou les festes d'estiu de la Part Forana.

Celebram, plegats la llegenda de la Trobada. I és que sovint, a la vida dels pobles es mesclen en els orígens, la història amb la llegenda, sense deixar mai d'ésser veritat allò que d'aquesta manera expressam, mancats el nostre llenguatge i coneixement de paraules més precises perquè els fets arrelen més enllà del temps.

I és que tots volem, pujant a Lluc, retrobar-nos amb Nosstra Dona Santa Maria. Mirarla, com ho féu el primer pastoret, amb confiança i alegria. I més que res, deixem-nos mirar per ella, que ens espera des de fa tants de segles. La Moreneta, amb la seva mirada de Mare, ens mostra Jesús, ens l'ofereix. Ella somriu i escolta sempre els precís i oracions de tants de fills seus que, afeixugats pel pes de la vida, cerquen trobar-la de bell nou i a través seu, retrobar Jesús.

Les festes de la Diada tenen un caràcter marcadament participatiu. Ja dijous i divendres es varen dur a terme moltíssimes activitats: revetlla

LLUC 1989

infantil, torneig esportiu entre equips locals, vetllada de teatre, jocs per als més petits (ginkama, rompuda d'olles, corregudes de joies a peu i de cintes en bicicleta,...). En l'aspecte religiós, se celebra cada dia l'Eucaristia en honor de la Mare de Déu de Lluc i es resà al Pujol dels Misteris, el Rosari dels Poblers. Tota la gent present pogué contemplar l'Exposició sobre el "Centenari de la Congregació dels Missioners dels

Sagrats Cors", que s'inaugurà el mateix dissabte. El vespre es va fer la commemoració de la Trobada de la Mare de Déu de Lluc, amb la tradicional processó amb llumenerets, que ompliren la foscor de llum i de misteri. I tot acabà amb gran festa, la Revetlla de la Diada, amb balladors, sonadors i glosadors, venguts dels diferents pobles de Mallorca, d'aquí i d'enllà, del pla i de la muntanya: Selva, Caimari, Sóller, Inca, Muro, Búger,

Biniamar, Sa Pobla, Campanet Alcúdia, Ariany,... I tothom a ballar i escoltar gloses, i a menjar bunyols, i a beure vi dolç, que és festa!. Es emocionant sempre l'acabatall, a mitjanit, amb la Salve i plegamans a la Mare de Déu de Lluc.

I el diumenge tengué lloc l'arribada de tota la part forana, que pujà pelegrina, per

pregar a la Moreneta, per trobar-la una vegada més. A les 11 h. se celebrà solemnement l'Eucaristia, presidida pel Bisbe de Mallorca, amb gran participació dels pelegrins. Tot seguit es donà pas a la inauguració de la nova sala Coll Bardolet al Museu de Lluc, que s'ha pogut obrir gràcies a la generosa donació de tantes i tantes obres del nostre

gran pintor.

Varen ésser uns dies molt especials, sentits profundament, fent reviscolar les nostres tradicions, elevant una oració a la Mare de Déu de Lluc que ens engendra com a Poble des dels inicis de la nostra història, sentint-nos més units, més germans i més mallorquins i refermant plegats el nostre futur.

Lluc

Estimats amics:

L'any 1940 vaig arribar a Mallorca, encara amb els ulls entelats per les boires dels països del nord d'Europa, on vaig viure exilat durant tres anys.

Doncs eren aquells moments quan més necessitava d'un renaixement de tot allò que pot enriquir els sentiments del cor i de l'ànima. La llum de Mallorca i el santuari de Lluc varen ser l'inici d'una pau lluminosa, preludi d'encoratjament per a la meua obra.

No obstant, és just recordar aquí els meus orígens muntanyencs, que, des de la meua infantesa em portaren a venerar les belles imatges de la Verge de Núria i de la nostra moreneta de Montserrat. D'aquí la meua il·lusió per tots els paratges de muntanya. Fou Lluc, el més important monument espiritual de Mallorca, que em va marcar profundament.

Llavors he seguit un llarg pelegrinatge per tota aquesta illa platejada. He pintat i dibuixat amb amor constant, fidelitat i sostinguda paciència i, una part d'aquesta obra realitzada al transcurs del temps, avui us l'ofereixo amb profunda gratitud per tants d'anys de felicitat lluminosa i per tanta bondat mallorquina. Perquè, sota el patrocini i la dolça mirada de

JOSEP COLL BARDOLET
AL MUSEU DE LLUC

la Verge de Lluc, sigui la claror més benafactora per a la contemplació del prestigiós museu de Lluc. Us deixo per sempre la meua humil participació en aquest museu com a testimoni del meu respecte, amor i fidelitat a Mallorca.

(Paraules dites per Josep Coll i Bardolet a l'acte d'ofereiment dels seus quadres al museu de Lluc).

Coll Bardolet i la llum mediterrània

El passat 10 de setembre tengué lloc al Monestir de Lluç la donació per part del pintor de Campdevàdol, Coll Bardolet, d'un gran nombre d'obres veritablement embriaxadores.

Als actes assistí molt de públic, entre el qual es trobaven autoritats civils i religioses: el bisbe de Mallorca, Teodor Ubeda; el prior del Monestir, Ramon Ballester i Vives i el president de la Comunitat Autònoma, Gabriel Cañellas.

A l'ofertori de la missa solemne celebrada a l'Acolliment dels Pelegrins, Coll Bardolet va fer l'ofertori de la seva obra i el prior va imposar-li la distinció de Blau d'Honor de Lluç.

Acabada la missa, el bisbe tallà la cinta per donar pas al recorregut de les sales, perquè tothom gaudís d'aquesta donació. Més tard es congregaren al voltant d'una taula per un menjar de germanor, després del qual feren bells parlaments l'escriptor senyor Gabriel Janer Manila, monsieur Dimitri Weiss, profesora de la Sorbona, i el president de l'Acadèmia de Belles Arts de Ciutat, senyor Antoni Garcia Ruíz. Va ésser un dia de gran contingut sentimental per a tots.

La denominació de Campdevàdol és esmentada per primer cop en l'acta de consagració de l'església de Sant Pere de Ripoll, de l'any 890, on en la clàusula episcopal els comtes adjudiquen a la nova església els delmes i les primícies de les viles de la circumscripció, entre les quals figura la vila de "Campdo Davandali", que formà part, fins al final de l'antic règim, de la baronia del monestir. La denominació de Campdevàdol continua apareixent en la documentació, sota diferents topònims; així, l'any 919 "Villa Davandali", el 979 "Villa Campo de Vandal", el 1018 "Campi Avandali", el 1075 "Campi de Avandal", el 1117 "Campo Vandali", etc.

Tots ells resultat, sembla, de la derivació de l'antropònim d'un primer terratinent del lloc, anomenat Avàndal o Avànal, allà fou, l'any 1912, on el pintor veié la llum en el moment del seu naixement.

I l'any 1944, fou a Valldemossa on el pintor veié la llum en el moment del seu renaixement. On, des de ja tants d'anys, el pintor neix cada dia. On el pintor creix cada dia i s'enfronta a l'eterna novetat del Món. Cada dia és, així, un ésser diferent i, alhora, un ésser únic i aquest fet el reflecteix, el fa realitat en la seva obra, perquè, aplicant la definició d'uns dels heterònims del gran poeta portuguès Pessoa, Alberto Caeiro, a l'Univers ell aporta un nou Univers, perquè

aporta a l'Univers, l'Univers mateix.

Coll Bardolet, sobre la paleta de pintor, sap ajuntar els colors vius i forts amb els suaus i blancs, ja que la seva ànima d'artista viu de música i de poesia i de pintura i mescla les notes musicals i els versos i el ventall del cromatisme per regalar-nos part seva a tots nosaltres: un cant a la Natura, una festa de colors per als ulls, un sentiment copsat de serenitat, de pau, de tranquil·litat, de respecte, d'equilibri, d'amor a la vida, de reflexió, de silenci, de força per a l'esperit. I tot sorgeix d'una manera natural, lluminosa. I aquesta lluminositat, aquesta claredat, no és més que un reflex de la seva autenticitat, de la seva manera quotidiana d'ésser i de viure. I tots aquests aspectes són reflectits en el seu gran poder de creació, en els seus rics sentiments, en la seva admirable coherència i unitat, en la seva qualitat humana, en el seu sentit poètic, en la seva espontaneïtat tant d'agrair avui, en la seva constància i entusiasme, en la seva força i vitalitat màgiques per conquerir, dia rera dia, la perfecció de la plasticitat, l'ordre, l'harmonia dels colors, per marcar belles imatges, per fer quadres plens de color, per plasmar formes amb tant de nervi, ... I l'obra que sorgeix és el resultat de congregar tots aquests elements, reestructurats i oferts, amarats d'il·lusió i esforç.

Es a partir de la seva solitud i estudi que ell comença a conèixer i estudiar les regles de la Natura i, per tant a estimar-la i respectar-la amb totes les seves forces. En fa un estudi amb molta cura i a partir d'aquí, de la contemplació, de la tria feta a partir de la recepció, treballada de valent i es deixa endur per la llum, per la mediterraneïtat, es deixa prendre, s'hi submergeix i, així, reflecteix

la forma de vida d'un temps ja llunyà. Es un esperit en constant creació, sempre inquiet, un captaire de sensacions impossibles.

Xavier Barral situa les pintures de Campdevàrol en un grup que es pot anomenar com el de les primeres pintures romàniques a Catalunya. Aquestes poden ésser situades entre els segles VIII i XI, més aviat cap al final d'aquest període. Campdevàrol representa aquesta manera de fer "popular". Coll Bardoleit també té una manera de fer "popular". D'un mateix lloc han sorgit dues concepcions noves de l'art. Si important fou la de les primeres pintures romàniques pel canvi de mentalitat que suposaren, important és la que ara ens ocupa per la nova visió artística que aporta.

Les seves obres són per recordar quasi eternament, que millor record que deixar al museu de Lluç trossos de les seves vivències, retalls de la seva vida, perquè els mallorquins puguin gaudir sempre dels meravellosos quadres que ens ha deixat, com a herència apreciada i única. Coll Bardoleit pinta i viu. I viu intensament perquè pinta, perquè el desig de treballar hores i més hores li dona aquesta força interior, aquesta capacitat tan admirable de no sentir mai el cansament, de fer del treball de cada dia la raó de viure i trobar-hi la joia. Com a artista empra els pinzells, però sempre ha pintat i pinta amb el cor, així fa aquestes petites meravelles.

Autoritat ve del llatí "aureo" que vol dir augmentar. L'etimologia ens ve en aquesta paraula perfectament bé, i ens delimita d'una manera clara i precisa el concepte: és autoritat tot allò que augmenta l'altre, tota autoritat té per funció i justificació augmentar l'altre, i per tant deixa de tenir sentit i d'ésser legítima en el moment que deixa d'augmentar l'altre. Gràcies, Coll Bardoleit, per ésser una autoritat en l'art.

Catalina Julià Noguera

Joan Muntaner

L'O.C.B. de Valldemossa vol expressar públicament el seu agraïment al consistori de Valldemossa i de manera especial al Sr. batle pel suport que la corporació local va donar en la celebració de l'Encontre de delegacions de la part forana de l'O.C.B. que tingué lloc al nostre poble el dia 11 de novembre de 1989. Moltes gràcies.

-S'ha fet malbé l'entrada del poble per la part de Deià a causa d'una edificació que talla totalment la perspectiva, es veu d'una hora lluny i forma una paret embiaixada que fa que on abans es veia una imatge del poble ara només es vegin ximenees, com ha estat possible això?

-Bé, tot batle rep coses heretades i un batle pot no saber res d'algunes coses que ocorregueren abans que ell fos batle. A més, tot ajuntament té al seu servei tota casta de tècnics que l'assessoren i si aquests tècnics que compten amb el suport de les institucions són els qui tenen cura de fer les normes, l'ajuntament li diu "s'hauria de poder urbanitzar aquest bocí o no urbanitzar aquest bocí", o "voldríem que les façanes fossin així o fossin de pedra" i aquells plasmen això, però llavors hi ha un caramull de lletra menuda que fa que fins i tot als tècnics els puguin ficar gols i un dels gols que

pareix ésser que hi ha dins la lletra menuda és el cas d'aquest edifici. Jo vaig entrar pel juny, això a Belles Arts va ésser aprovat a l'agost, a finals d'agost, però el projecte ja feia mesos que era allà, des del març i pel setembre es va aprovar això i dins el novembre jo vaig convocar un ple per suspendre els adossats. Però no va ésser aquest el que va alçar la llebre, aquest i el del costat varen passar, però llavors en presentaren un a dins la urbanització l'Arxiduc i el nostre tècnic va revisar la cosa i va dir que realment podien fer aquests tres, però pus, perquè no hi havia més solars; quedarem bastant tranquils; però després va venir un constructor i ens va presentar un o dos projectes de xalets adossats a L'Arxiduc, aquest varen ésser els darrers que varen passar; quan un projecte entra a l'ajuntament, no se li pot dir que no; és una cosa que molta gent no

entén, si és dins la llei, és dins la llei i aquest era dins la llei i aleshores tornarem revisar les normes amb el tècnic de l'ajuntament i va ésser quan ens temérem que ens en podien fer per tot el terme; aquí va ésser quan va canviar la cosa. El mateix constructor va presentar un altre projecte i no li vàrem permetre de fer-lo endavant i ens va posar un plet; ara està en plet.

-Una pregunta relacionada amb aquesta qüestió és el tema del Verger, tal com ara estan les normes, s'hi poden fer vint-i-cinc xalets?

-Sobre això de les normes subsidiàries convendria que tinguéssiu una cosa molt clara: hi ha una suspensió, no es pot fer res. La setmana que ve hi haurà un ple del Govern de la C.A. i quedarà suspesa aquesta qüestió a tota l'illa. Llavors s'obre un període d'uns sis mesos, tots els pobles aniran passant i discutint amb la comissió provincial allò que es pot fer al poble. A nosaltres i a altres pobles ens quedarà un espai de cinc-cents metres vora mar pràcticament nuls, algú per ventura s'hi podrà fer alguna casa, després es dividirà el terreny en un seguit de retxes segons els metres quadrats que hauran de tenir les parcel·les per edificar, dos-cents, cent, cinquanta i trenta mil, a Deià ja posaren com a mínim cinquanta-mil i jo crec que a Valldemossa anirem exactament igual que a Deià. Això és positiu per a la preservació del medi natural, però també ho hem de mirar de l'altre costat, hi ha gent que viu de la construcció, activitat que queda molt limitada. Hi ha una preservació del terme, el nostre terme que darà preservat, des d'Estel·lencs fins a Pollença, tota la Serra Nord; ara, quan jo vaig declarar davant la Comissió d'Urbanisme vaig dir que estava d'acord amb aquest decret de suspensió i que amb l'única cosa que no estava d'acord

és que l'haurien d'haver fet fa vint anys, ara ja no hi ha remei, però després hauré de declarar que ens han tancat el poble, que ja no podem fer res. Saps què representa a la llarga Deià, Sóller, Valldemossa..., tot tancat per això?

-Per al creixement natural del poble és necessari fer cases, però a fora vila, no creu que ja no són necessàries més urbanitzacions?

-Quan dic una suspensió total, vull dir que suspenen tot allò que tingui planejament actual o estigui en fase d'execució, que no allò que està aprovat ni allò que és urbà.

-Tornant al tema dels adossats, les aigües brutes que generen aquest edifici i els aïl·lats del mateix redol, on van a parar?

-Allà només hi viu el que ho va fer i aquesta aigua, ell, en principi, la tira al torent, ell ha de tenir una fossa sèptica i uns arrebossadors que van a unes bombes. Jo crec que tant els de Son Moragues com els de Son Bauçà hauran de pagar una contribució especial per l'ús d'unes bombes que hi ha ja instal·lada des fa quatre anys; hi ha un pou on hi ha dues bombes que envien l'aigua a la canonada que hi ha més amunt, sense les bombes, a causa del desnivell no es podria fer. A aquesta gent li farem una contribució especial d'aigües brutes.

-Per quin motiu es realitzen actualment obres als carrers de Valldemossa? Vol dir que amagaran els quilòmetres de cables que tapen les façanes i fan que el nostre poble perdi part del seu encant?

-Són els de la telefònica que hi passaran els seus cables i eliminaran les connexions que hi ha als carrers on fan les síquies, però el principal motiu és llevar els dos pals que Telefònica tenia a Sa Miranda.

-S'aprofitarà per posar els cables de la televisió?

-El de la televisió és l'únic que no preocupa, perquè és

molt prim. Dels de GESA, encara no puc dir res.

-Quin és l'estat del Museu Municipal?

-Quan vàrem començar aquesta legislatura vàrem presentar un projecte a un programa a nivell estatal, un projecte que s'eleva a cinc o sis milions i no es contempla una total remodelació -sistema de seguretat, nou enllumenat, pintat de les sales...- que es va aprovar però el govern de Madrid es va despenjar -hi havia part del govern de Madrid, part del Consell Insular i part de l'Ajuntament- i només va fer endavant els projectes dels ajuntaments governats pel PSOE, l'any següent va passar el mateix, i enguany creim que ens el tornaran a denegar, però nosaltres igualment l'hem presentat.

-De la campanya per a la normalització de la llengua a les Illes Balears, a nivell local, hi ha hagut ja alguna reunió? Ens en pot dir res?

-No, encara no ens han dit res.

-Hem sabut que Valldemossa pot comptar des d'ara amb els serveis d'una ambulància. Expliqui'ns quin ha estat el camí que ha duit a aquest fet.

-No ens ho vàrem plantejar des d'un principi, però se'ns va presentar l'ocasió per una certa amistat amb el Lion's Club de Son Armadams, amb el qual ens posàrem en contacte i verem la possibilitat que ells ens finançassin una ambulància, vàrem tenir unes converses i després d'unes negociacions vàrem acordar que els Lion's Club de Son Armadams pagaria el 60% i l'Ajuntament el 40% restant. L'ambulància va arribar la setmana passada i farem un acte de presentació per al poble amb la presència d'alguns membres del Lion's Club de Son Armadams. Per altra banda, pensam oferir la possibilitat d'usar l'ambulància als habitants del poble veí de Deià com a mostra de les bones relacions entre els dos municipis.

AHIR AVUI DE MA

Es varen recollir més de cent alegacions entre els veïns de Valldemossa contra el projecte d'urbanització de Son Bauçà.

Aquesta vegada, els mateixos valldemossins es pronun-

ciaren per evitar la progressiva degradació de la imatge del terme de Valldemossa.

Una urbanització que, per una altra banda, no respon a les necessitats del creixement natural del poble.

Ha estat agradable comprovar que hi ha gent a la vila compromesa amb aquests temes sempre tan conflictius. Valldemossa: una imatge, una història. L'hem de conservar!

Valldemossa

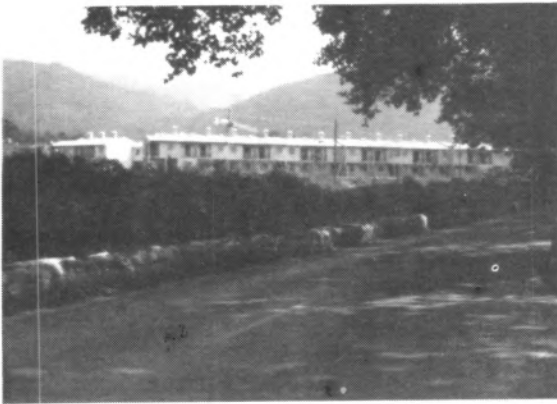

AHIR

Sa Marina

AVUI

DE MA

La ruta del Císter (I)

Els dies 18 i 19 de novembre un nombrós grup de valldemossins es dedicà a recórrer la ruta del Císter. Es visitaren els monestirs de: Vallbona de les Monges, Poblet i Santa Creus.

El viatge, organitzat per l'Obra Cultural Balear de Valldemossa, s'havia iniciat el dia anterior a les deu del vespre quan ens traslladàrem des de Valldemossa al moll on embarcàrem en direcció a Barcelona. A les vuit del dissabte dia 19, arribàrem a Barcelona, on dos guies de la Xarxa Cultural ens donaren la benvinguda i ens acompanyaren al llarg de tot el viatge.

El primer que vérem a l'arribada a Barcelona, fou... evidentment!, el monument a Colom, amb el braç estirat cap al nou Món. Continuàrem cap a les Rambles, la Plaça de Catalunya, el Passeig de Gràcia i finalment la Diagonal per abandonar la ciutat i enfilàrem cap a Igualada, on ferem una aturada, ja que després d'una moguda nit de vaixell ens calia estirar les cames.

Continuàrem el camí cap a terres de l'Urgell fins arribar a la localitat de Vallbona de les Monges, petita vila d'uns 275 habitants on visitàrem el primer monestir cistercenc de l'itinerari: Monestir de dones de Santa Maria de Vallbona.

La més llunyanca notícia que es té d'aquest monestir és del 28 de febrer del 1153 i la referència a l'ofrena d'unes terres feta per Agnès, la qual tria sepultura "en lloc de Santa Maria de Vallbona".

Aquesta vall estava deshabitada. Era "un lloc de llops", animal típic de la contrada. Allà, un ermità de nom Ramon de Vallbona feia vida d'oració i la gent anava a demanar-li consell. Ben prest, molts l'imitaren i com que ell no podia coordinar la gent que individualment feia vida eremítica, decidiren viure en comunitat:

- Les dones a Vallbona.

- Els homes a Montserrat.

Les monges hi visqueren sols 400 anys. Tenien hosteria hospital, granges...

A conseqüència de les disposicions del concili de Trentó que no deixava que hi hagués monestirs femenins en llocs deshabitats, les monges decidiren anar a Montserrat i fer que la gent del poble es traslladàs als seus terrenys. Així ho feren, les monges els oferiren les terres, que eren riques i amb aigua abundant, i la gent de Montserrat canvià de residència. D'aquesta manera, Montserrat quedà despoïtat i es va crear el poble de Vallbona. És un fet molt curiós que primer es fundàs el monestir i després el poble.

Del monestir cal destacar especialment l'església i el claustre...

L'església és d'estil de transició entre el romànic i el gòtic. Té la planta de creu llatina, molt marcada, pròpia del romànic i els tres absis carrats.

La porta principal, del segle XIII, és decorada amb un dels primers relleus de Santa Maria, representa la Verge de la Rosa de Jericó amb un àngel a cada costat.

A la cúpula del creuer hi ha dues campanes. La torre d'escala i el cimbori-campar són exemplars únics a Catalunya.

A l'altar es poden veure quatre tipus de peus d'altar, els quals ens mostren l'evolució seguida des de les ares del romànic a les taules de pedra sostingudes per columnetes. A l'altar es pot veure també el sarcòfag, senzill i llis, de la reina Violant d'Hongria, segona muller de Jaume I el Conqueridor, la qual va voler ésser enterrada allà; també hi ha la tomba de la seva filla Sança d'Aragó que va dedicar la seva curta vida a ajudar els més necessitats, fou així que molt jove morí a Terra Santa víctima de la pesta, i fou traslladada posteriorment a

aquest monestir. Són també molt importants les tombes del matrimoni senyors de Guimerà.

La nau del temple comunica amb les dependències monacals per mitjà de dos passos: la porta de les "monges", que dona al sud i fou engrandida a l'època del barroc i la porta de les "converses", orientada cap a l'oest, on hi havia els magatzems.

El claustre té forma trapezoïdal, amb l'objectiu d'aprofitar fins al màxim les hores de sol i, en conjunt, és una curiosa i variada representació dels estils que prevalgueren durant les primeres quatre centúries del monestir. El temple és bastit a l'indret de tramuntana, per tal de protegir la resta del monestir de les inclemències del temps i del vent de Pirineu. Al nord hi ha la biblioteca embotada dins el mur, i la porta per on les monges entren al cor; a l'est, la sala capitular, "el passe", que comunica amb l'hort i la granja i que a la vegada, servia d'auditori, i l'escala del dormitori; al sud, el calefactori, el refectori la cuina; a l'oest la celleria, la porteria, els magatzems i les dependències abacials. Al mig del claustre hi ha una cisterna. Destaca a les arcades del claustre, i sobretot als seus capitells l'evolució des del romànic al gòtic tardà. Tot el claustre està rodejat d'arcades de creueria.

Avui en dia, el monestir de Vallbona de les Monges té una comunitat religiosa de 23 monges. Cal assenyalar que aquest monestir cistercenc ha estat habitat per comunitats religioses des de la seva fundació. La llei de la Desamortització de Mendizábal, que deixà deshabitats molts de monestirs i abadies, no tingué res a veure amb la de Vallbona ja que aquest monestir té nia hospital i hosteria que el feien necessari a aquests paratges.

Sols durant la guerra civil, les monges hagueren d'abandonar el monestir, però mai el poble. Les monges, en aquells temps de guerra, es distribuïren en cases del mateix poble

que amablement els acolliren.

Les monges es dediquen a la conservació del monestir, a l'oració seguint la norma de Sant Benet, i a l'elaboració de ceràmica que posteriorment venen als visitants.

Ens acomiadarem del monestir cistercenc de dones de Santa Maria de Vallbona sota una fina pluja, que ressaltava entre les brumes la serena bellesa d'aquest monestir.

Margalida Calafat i Torres

INFORMACIONS

Ajuntament

MATRIMONIS

Des del dia 1 de setembre al dia 30 de novembre s'han celebrat 32 matrimonis civils.

NAIXEMENTS

Els nascuts durant aquests mesos són:

Aina Català Carbonell (30-IX-98), filla d'Esteban i Beatriz.

Naia Bianca Aguirre Santiso (14-X-89), filla d'Isabel.

Francesc Prats Lucas (23-X-89), fill de Francisco i Isabel.

Antonio Pons Estaràs (24-X-89), fill d'Antonio i Francisca.

Maria Reynés Morey (9-XI-89), filla de Guillermo i Antònia.

Sebastián Morey Bauzá (9-XI-89), fill de Sebastián i Maria.

DEFUNCIONS

Pedro Calafat Morey (18-X-89)

Catalina Fiol Mateu (4-XI-89)

José A. Torregrosa Susial (14-XI-89)

Projectes de l'Ajuntament aprovats

Adquisició d'un vehicle de foms. 8.062.880 pessetes.

Enllumenat públic del Camí de Ses Roques Llises i alimentació elèctrica de la caseta de pretractament. 1.386.917 pessetes.

Implantació de clavegueram. 3.657.251 pessetes.

Tancament del jardí Municipal 1.659.201 pessetes.

Pavimentació i millora del Carrer de Sa Coma. 1.132.382 pessetes.

Església

Matrimonis religiosos celebrats a Valldemossa des del dia 1 de setembre al 30 de novembre de 1989:

Jaume Capllonch Ferrà-Maria José Más Estaràs (9-IX-89)

Bartolomé Frau Carbonell-Francisca Mª Mas Pont (9-IX-89)

Bernardo Torres Riutort-Ana Maria Capó Ferrer (14-X-89)

José Mingolla Linares-Mª Tarsila Ramis Fiol (4-XI-89)

Salvador Canudas Osuna-Mª Carmen Avellaneda (18-XI-89)

Fins el dia 30 de novembre s'han batiat a la pica Baptismal de la nostra parròquia:

Maria Pons i Mas

Joan Reynés Estaràs

Nadal Calafat Torres

Antoni Vila Fiol

Marina Laura Pasqual Genovart

Jaume Más Ripoll

Notícies

- No podem deixar de fer una lloança als propietaris de la pastisseria Sa Cartoixa pel fet d'haver llevat els tancaments metàl·lics que feien tan lleig. Desitjam que el bon gust imperi en els propietaris d'establiments comercials de Valldemossa i que facin el que puguin per evitar portes metàl·liques, rètols lluminosos i altres elements que desdiiuen de l'estètica de la vila.

- Com cada any, en l'estiu, la Junta Local de l'A.E.C.C., que presideix la senyora Francisca Morey Rodríguez, va fer un sopar a benefici de l'esmentada organització.

Aquest sopar tengué lloc el dia 3 de setembre a la Pizzeria Vesubio i hi assistiren el president de la Junta Provincial de les Balears, senyor Andrés Buades Fiol, a més d'altres personalitats de la Junta.

En el transcurs de la vetllada se sortejaren diversos obsequis entre els assistents, cedits per persones i comerços de la vila.

A més d'aquesta activitat, la Junta Local en realitza d'altres, com són: la recaptació de la quota dels socis que hi ha al poble, i la confecció de la ja tradicional Canastra de Nadal, que és possible gràcies a la col·laboració desinteressada de tots els comerços del poble.

- Divendres dia 8 de setembre, a les 20 h., tingué lloc a l'Ajuntament Vell de la nostra vila una conferència-col·loqui organitzada per l'O.C.B. a Valldemossa amb el títol **El temps i la climatologia a Valldemossa**. El conferenciant, senyor Jaume Miró-Granada i Gelabert és llicenciat en Ciències Físiques, meteoròleg per oposició des de l'any 1941 i, entre d'altres coses, ha estat col·laborador del Diario de Mallorca on signava les informacions meteorològiques amb el pseudònim de Es patró Jaume, cap del Centre Meteorolò-

gic de les Balears, cap de la secció de meteorologia hidrològica -ja a Madrid- i en l'actualitat és membre del grup de treball de l'O.M.M. "Ciclons de la Mediterrània", president de l'Associació Meteorològica Espanyola i veí de Valldemossa.

La xerrada es va dividir en dues parts: l'explicació de la utilitat d'un estudi profund de la climatologia del terme de Valldemossa que encara s'ha de fer i la descripció de les distintes situacions meteorològiques possibles a la Mediterrània Occidental segons la direcció del vent dominant.

Finalment es passaren algunes diapositives d'una gran calabruixada que caigué sobre la comarca de Santa Maria l'agost de 1967 i de la gota freda que provocà les pluges que causaren les inundacions i el trencament de la presa de Tous al País Valencià l'any 1982.

El públic féu després algunes preguntes sobre meteorologia en general que foren contestades pel sr. Miró-Granada.

De la conferència vàrem treure dues conclusions: per una banda, que manca fer un estudi sobre la climatologia de Valldemossa, i per l'altra,

que per fer aquest estudi és necessari establir un observatori meteorològic al terme que proporcionaria dades complementàries a les dels centres d'observació meteorològica actualment existents a Son Mas i Son Pax.

L'establiment d'aquest observatori es podria fer amb material proporcionat pel Centre Meteorològic Zonal de les Balears i per al seu manteniment només caldria que una persona o grup de persones responsables s'encarregassin periòdicament de recollir-ne les dades i d'enviar-les al Centre Meteorològic de Palma.

Si algú de vosaltres us veis amb cor de fer-ho, us pregam que ho comuniquem a qualsevol responsable de **Miramar** de Valldemossa. Gràcies.

- El dissabte de les Verges ens tornàrem a reunir, a l'antic ajuntament, els socis i els amics de l'O.C.B. per tal de festejar aquesta nit de serenates i de bunyolades.

Na Margalida Calafat, després de saludar-nos, va presentar les activitats que drem a terme dins breu temps: L'encontre de delegacions de l'O.C.B. de la Part Forana, el viatge a la ruta del Cister i el concurs de betlems.

Després vérem un parell de vídeos: l'excursió a Son Matge, realitzat per Joan Carles Palos; la presentació de la revista MIRAMAR, fet per Jaume Moià; i l'excursió a Sa Comuna fet per Rafael Estaràs.

Els nombrosos assistents ens menjàrem els bunyols casolans i de pastisseria, que havíem duit entre tots, si uns eren bons, els altres millors, mullats amb mel de garrofer, de card i de taronger que va dur en Miquel Ripoll.

En Toni Villa va recitar aquestes gloses, que havien fet el mateix dia a l'escola i que abans havia llegit juntament amb Noëlle Estaràs a la festa de l'escola.

A s'escola hi ha una festa on hi menjarem bunyols pots venir si tu en vols i no n'has vist cap com

aquesta.

--.

Dia vint d'octubre ens preparam per les verges celebrar ara es temps se'ns acaba i sa festa ja es demà.

--.

A tots ens agrada la bulla cantar, riure i no plorar al.lots ja us podeu animar que a les verges hem de cantar.

--.

Noltros no cantam molt bé però ens heu de perdonar l'any que ve millorarà si sa gent ens vol ajudar.

--.

Gràcies per haver vengut gràcies per haver escoltat que l'any que ve pogueu tornar a ses verges celebrar.

--.

Això encara no s'ha acabat es bunyols s'han de menjar i avui vespre ha de continuar i a totes les verges cantar.

Agraïm la presència i la col.laboració dels nostres socis i amics, especialment dels més joves. (A veure si l'any que ve us animau a fer-nos qualque serenata).

- El cartell d'enguany, que anunciava la colcada del Carro Triomfal de Santa Catalina Thomàs a Ciutat és obra

del reconegut artista Senyor Josep Coll i Bardolet.

- El 21 d'octubre Ciutat va honorar la Beata amb una colcada molt llufda, amb la participació de quasi tots els pobles de Mallorca.

L'Ajuntament de Valldemossa va contribuir amb una esplèndida carrossa representant l'arribada al Cel de Santa Catalina Thomàs, ideada i engalanada per un grup d'entusiastes valldemossines.

Nombrosos valldemossins de totes les edats, vestits a l'ampla, vàrem acompanyar la nostra carrossa en el seu recorregut pels carrers de Ciutat, el qual finalitzà a Sa Faixina, on sopàrem tots de llengonissa i botifarró torrats

- El diumenge dia 22 d'octubre de 1989 tingué lloc a Valldemossa la trobada de Donants de Sang de Bunyola, Deià, Esporles, Fornalutx, Sóller i Valldemossa.

L'acte començà amb la celebració de la santa missa, oficiada pel rector del poble, senyor Pere Vallès. La missa, fou alegrada pel Ball de l'Ofrena i la música dels Cantants locals, els Valldemossa.

A continuació tingué lloc l'acte social iniciat pel batle, senyor Joan Muntaner que donà la benvinguda a tots els assistents. L'acte continuà amb la lectura de la memòria, i tot seguit amb l'entrega de plaques a tots els que feren possible aquest acte i a aquells donants que havien superat les 10 o 25 donacions. L'acte social culminà amb la

lectura de poemes del pollencí Miquel Bota Totxo i un discurs de l'honorable senyor Gabriel Canyelles president de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

Per acabar, els assistents a l'acte foren obsequiats amb un berenar de germanor.

- Magdalena Darder i Trias obtingué el Premi al Pensionista, otorgat per Sa Nostra el passat mes de novembre. El premi li fou lliurat pel senyor Fabian Company i Civantos delegat de Sa Nostra a Valldemossa.

- El dia vint-i-tres de novembre, un grup de valldemossins, tres autocars, vàrem anar d'excursió amb Sa Nostra. Visitàrem Sant Joan, Manacor, Les Coves dels Hams i Porto Cristo, acompanyats pels delegats de Sa Nostra Joan Ferrer i Fabian Company Passàrem un dia ben entretingut.

La Veu

- Presentació del Setmanari "La Veu". El divendres dia 24 de novembre dins la programació del segon encontre de la Cultura de les Illes Balears, organitzat per l'Obra Cultural Balear, tingué lloc l'acte de presentació del setmanari "La Veu" que serà al carrer a partir del mes de març.

Es una iniciativa important el fet de tenir a la nostra terra un setmanari en la nostra llengua.

Enhorabona

El nostre dibuixant Toni Gelabert i Serrano es va casar amb la joveneta Maria del Carmen Barroso Vega. L'enllaç tengué lloc el dia 7 d'octubre a Xirivella, València.

Els novells esposos viuran a Ciutat.

Enhorabona als nuvis i als seus pares.

La novella parella, Juan José González i Maria José Cano, el dia felix del seu matrimoni.

El dia 24 de juny, a l'Església Parroquial de Valldemossa, va rebre les aigües baptismals Maria Pons i Mas, filla de Miquel i Maria Assumpció. Varen ésser els padrins de fonts Guillem Mas i Cati Pons.

En Joan Reinés i Estaràs assegut damunt l'alga de la Marina.

La Reial Cartoixa de Valldemossa va ésser el lloc elegit per Jaume Capllonch i Ferrà i Maria José Mas Estaràs per tal d'unirse en matrimoni.

L'entrançable cerimònia fou oficiada pel prevere Llorenç Lladó. El senyor Guillem Fiol va interpretar a l'orgue música de Bach, Genia Tobin va cantar l'Avemaria de Bach-Gounot i Tomeu Estaràs va interpretar amb la flauta dolça la Cantata 147 de Bach.

Després de les noces fou servit, a tots els convidats, un exquisit sopar a l'Hotel Melia de Mar.

Enhorabona als nuvis i als seus pares Tomàs, Margalida, Pedro i Catita.

L'escola i l'entorn històric

A Valldemossa ha vingut i ha viscut gent bastant fàmosa que ha fet del poble un centre d'interès turístic i cultural.

El conegut músic Chopin compongué al nostre poble bastants partitures. La seva estimada George Sand, escriptora francesa, escrigué aquí "Un hivern a Majorque".

L'Arxiduc Lluís Salvador va comprar moltes possessions de Valldemossa i va escriure llibres que contaven als europeus com eren les nostres terres, feines, costums...

De tots aquests personatges n'heu sentit a parlar moltes vegades però n'hi ha d'altres que han tengut molt a veure amb Valldemossa i que la gent coneix poc. Són

- Jovellanos, que estigué destinat al Palau del Rei Sanç, on avui encara es conserva la seva cambra.

- Mendizàbal, responsable de la Llei de Desamortització, i causant de la partida dels Cartoixans de la Cartoixa de Valldemossa.

Us oferim una petita biografia d'aquests dos personatges, extreta de la Gran Enciclopèdia Catalana.

Jovellanos: Nasqué a Gijón l'any 1744. Fill d'una família de la petita noblesa, deixà els estudis eclesiàstics pels de Dret. "Alcalde del Crimen" a Sevilla (1767) i oïdor a la seva Audiència (1774), fou a Madrid "alcalde de casa y corte"; però el 1790 per la seva amistat amb Cabarrús fou desterrat a Gijón, on fundà l'Institut Asturià (1794) Secretari de gràcia i justícia (1797), Godoy aconseguí la seva destitució després d'haver estat objecte d'un intent d'assassinat. Es distingí per les seves idees renovadores. Es negà a participar en l'equip afrancesat i formà part de la Junta Central. Exposà les seves idees polític-econòmiques a "Informe sobre el Banco de San Carlos", "Memoria de la defensa de la Junta Central" i especialment a "In-

forme en el expediente de la ley agraria". Confinat a Mallorca l'abril de 1801, residí fins al maig de 1802 a la cartoixa de Valldemossa (Palau del Rei Sanç), on redactà una important "Memoria sobre educación pública". Traslladat al castell de Bellver, i després d'un període d'incomunicació es relacionà amb Josep Togores, Rafel Rosselló i Josep Barberí, amb qui mantengué correspondència (1806-07) i li proporcionà dades per a redactar "Carta histórico-crítica sobre el edificio de la Lonja de Mallorca" i les "Memorias históricas sobre el Castillo de Bellver". Fou alliberat l'any 1808 i partí cap a Barcelona. L'any 1891 fou nomenat fill il·lustre de la Ciutat de Mallorca.

Mendizàbal (Cadis 1790-Madrid 1853), Polític i financer. De família jueva, es dedicà als negocis des de jove. Després del trienni Constitucional s'exilià a Londres, des d'on finançà l'expedició que enderrocà la monarquia absoluta a Portugal. Tornà a Espanya i fou nomenat ministre d'hisenda i, poc després, cap de govern. Tornà a ésser ministre d'hisenda (1836, 38, 43). Destacada figura del partit progressista, promogué un seguit de reformes, entre les quals es destacaren d'una banda, l'allistament general a l'exèrcit, i, de l'altra, la supressió de la major part d'ordres religiosos (1835), llevat dels dedicats a l'ensenyament i a l'assistència pública, i la venda de llurs béns. L'objecte d'aquestes mesures era econòmic i polític alhora, però no fou plenament assolit. El 1844 s'exilià a l'estranger. Tornà el 1847. Pertanyia a la francmaçoneria de ritu escocés, i en general actuà d'acord amb els interessos britànics.

Verena Vidal
Sebastià Fiol
Andreu Mulet

Antoni Josep Timoner

La veu dels nostres poetes i glosadors

De la pluja

Un nuvol de nacre
brilla dalt el Teix,
dels rosers, porugues
tremolen les fulles
i ululant d'enfora
porta l'eco el so
d'un vent que
la tempesta augura.
Cartoixa ja s'endola
amb mantell bru,
un tro llunyà
s'esbomba dins la vall,
i el vent tornant més fred
porta dansant la pluja.

Ma. E. Coll

Pregària

Germanes estrelles!
amb silencis encís
a tothora us escolto
i mai, mai, puc copsar
plenament l'essència
del vostre cant.
Mes sé, tanmateix
que la llum de la vostra

il·luminant infinits mars ^{música}
n'és pluja i alè diví
que vola de cel a cel...

Germanes estrelles!
mon cor deixar-se endur vol
per l'orifloma del vostre
himne universal,
feu-me partícep dels vostres
batecs de plata i or
que espurna vull ésser
de tan immens tresor.

juny/89
Ferran Móra Gayà

Molts d'anys

D'avui a vuit dies
anirem a Matines
amb sos tafoners
al.lots amb casots
i bigalotots
i bigalotades
i beques girades
i faies enceses
i fum per as nins
i confits per a ses nines.
(Popular, a Valldemossa la
cantaven els infants vuit dies
abans de Nadal).

Ses matances

Vàrem anar a Son Homar
un dia per fer matances
un porc blanc amb unes
anques
que pesaven un quintar.

A un pal el vàrem penjar
per ficar-li sa guinaveta
un ribell ple de sanqueta
fins que ben mort va quedar.

Llavors foc li vàrem dar
per llevar-li bé sa pell
llavors fregat i afaïtat
fins que acabàrem amb ell.

Disposts ja a fer-lo trossos
peus, cuixots i cap per
començar
llavors xulla i llom llevar
per arribar en ets ossos.

Ses dones ansioses estaven
per fer-li ses butzes netes
vinagre, taronges i llimonetes
aigua, fil i tisoretetes.

A trossos ja dins sa caseta
per sa màquina passar
i sa sobrassada pastar
i fer-la ben vermelleta.

Botifarrons i averies
viques, saïm i blanquets
a sa caldera un bon foquet
perquè quedin bé de cuites.

Llestes ja ses matances
ens posàvem a dinar
que molt bé ens va anar
es frit amb moltes tallades.

Tots, matancers, gendres
i filles
acabant de dinar
digueren: "que l'us pogueu
menjar
amb salut i alegria".

Bernat Torres (Xiv)

Amics de la Glosa

La revista MIRAMAR es fa
càrrec de la delegació de
l'Associació d'Amics de la Glo
sa. Us anirem donant més in
formació des d'aquesta pàgina

La veu callada de la Tardor

Em vincles, com el jonc
quan ve l'oratge,
dibuixes sobre l'herba la
gebrada,
em crema com el glaç la teva
ullada,
Tardor, per què em despulles
el brancatge?

Des del bres vaig llegint
el teu missatge,
que has escrit al meu llibre
amb veu callada,
i l'alè d'una pàgina girada
va minvant, un poc més,
el meu coratge.

Encara puc sentir com
canta el sol,
que corre el seu camí vers
la muntanya,
perdent-se els meus sospirs
en un trist vol.

I als fils de la foscor,
com una aranya,
em pintarà la nit colors de
dol
perquè cap sentiment no
m'acompanya.

Pere Bru Serrano i Darder
Ciutat de Mallorca - 1989

Dins quatre dies hi som,
s'acosta sa gran diada
que festiva tot lo món:
ja és NADAL, altra vegada!

En dia tan senyalat
pés a lletra es pensament
enviant-vos es present
de sa meva amistat
amb al legòric burcany
cultivat dins es meu cor
i, cantant amb dolcet to
vos desig un BON NOU ANY!

Pere Gil
Desembre de 1989

El Festival Chopin de Valldemossa celebrarà el seu desè aniversari l'any vinent

Han passat nou anys des de la constitució de l'actual Associació "Festivals Chopin de Valldemossa", en el decurs dels quals un grup plural de reanimadors culturals han gaudit tots plegats de dur a terme una tasca, sense cap ànim de lucre, encaminada a la difusió i el coneixement de l'obra musical i literària de F. Chopin, G. Sand des del nostre poble: Valldemossa.

Avui podem afirmar que el Festival Chopin de Valldemossa és un dels més importants que se celebren a l'illa i sens dubte el més conegut i reconegut internacionalment; alguns d'aquests reconeixements són fruit d'una tasca molt complexa en què les institucions il·lenques, els membres de la nostra Associació, els col·laboradors i els amics en són els protagonistes. Així, aquest estiu el poble de Valldemossa va rebre a l'Ajuntament el Sr. Marian Renke ambaixador de Polònia a Espanya, el motiu de la seva visita fou el de distinguir "l'extraordinària labor en favor de la cultura polonesa" realitzada a Valldemossa. El lliurament per part de l'Ambaixador a Margalida Ferrà, la nostra Presidenta, d'una medalla d'or i d'un diploma a la cel·la F. Chopin, fou un acte molt emotiu i un encoratjament per a tots els que treballam per continuar la tasca empresa en els anys 30 per Joan Maria Thomàs, Bartomeu

Ferrà i Aina Maria Boutroux. La visita de l'Ambaixador polonès fou molt comentada pels mitjans de comunicació perquè es produí en el moment de canvi polític tan esperat pel poble polonès i per la resta dels europeus.

S.M. la Reina Doña Sofía va fer arribar la seva enhorabona a Margalida Ferrà, tot i

acceptant la Presidència d'honor del Festival.

ELS INTÈRPRETS INVITATS A LA NOVENA EDICIO:

BELLA DAVIDOVICH, a més de la seva mestria ens va mostrar una personalitat càlida i senzilla; esperàvem una "diva" i vàrem guanyar una amiga, el seu recital serà dels que fan història.

FOU TS'ONG, el xinès va arribar a la cel·la a les deu del matí, es va asseure al piano i a les cinc de la tarda (sense haver menjat res) encara continuava treballant, molt impressionat per l'entorn. La seva interpretació de l'obra de Debussy ens va deixar boca badats.

THOMAS GIRARD, el jove pianista francès influït més del compte pel lloc i pels records de Chopin va tenir un "trac", (la por que senten els artistes davant el públic) i això va minvar les seves possibilitats, l'havíem sentit tocar molt millor.

ROBERTO BRAVO va interpretar la música de Moussorgsky i de Chopin amb tots els mitjans expressius i tècnics que li són habituals.

RAFOLS-CASAMADA, pintor i poeta i la seva dona MARIA GIRONA també pintora, varen quedar tan contents de la seva estada a Valldemossa i del muntatge de l'exposició de les obres de RAFOLS, que aquest mes de novembre s'exposen a New York, que han promès tornar a Valldemossa.

ESPORT

Futbol

Durant aquesta temporada, 1989-90, el C.D. Valldemossa At., els jugadors següents a les categories de Futbol 2ª regional, Futbol Sala Aleví i Futbol Sala Benjamí. Futbol Segona Regional

Pedro Bibiloni, Jaume Vila, Francisco Boscana, Cayetano Homar, Antonio Carbonell, Miguel Vila, Salvador Cano, Juan Morey, Vicente Colom, Gregorio Morey, Jaime Ferrer Morey, José Romagüe-

ra, Jaime Morey, Pedro Estradas, Antonio Llabrés, Antonio Canals, Tomeu Pizà, Gabriel Català, Miguel Busquets, Joan Amer, Jaime Ferrer Calafat, Miguel Rigo i Pedro Calafat.

Entrenadors: Nadal Torres Bujosa i Sebastian Calafell Torres

Futbol Sala Aleví

Francisco Romaguera, David Colom, Antonio Morell, Bartolomé Morey, Lorenzo Lladó, Josep Mayol, Daniel Calafat i Antonio Mercant.

Entrenadors: Gregorio Morey i Antonio Canals

Futbol Sala Benjamí

Marc Marco, Antonio Morey, Vicente Morey, José Antonio Ruíz, Pedro Vila Fiol, Pedro Vila Salvà, Jaime Mayol, Carlos Ripoll i Enriquet Compte.

Entrenador: Gaspar Mas

Junta Directiva

Enrique Calafell, Nadal Torres Juan, Juan Calafat Morey, Sebastián Juan, Gaspar Mas, Bartolomé Torres, Antonia Capó, Mª Victoria Vidal, Miguel A. Mulet, Juan Calafat Rullán i Salvador Cano Far.

C.D. Valldemossa A.E.

L/ 89.90

Actualment s'està preparant el terreny de joc, del camp de futbol, cosa que era del tot necessària, perquè el camp presentava un aspecte lamentable i gairebé sense terra. Tot això es fa possible grà-

cies a la col.laboració de l'Excel.lentíssim Ajuntament perquè aquesta institució ha pagat totes les despeses.

Aprofitam l'avinentesa per donar-li les gràcies.

EXCURSIONISME

Excursions que ja són història

Serra d'Alfàbia

(30-XII-51)

Davant el fet inevitable d'un altre any que se'ns va pres per la roda immutable del temps, no es pot evitar un cert sentiment de recaença.

"1951" ens ha procurat un esplet d'ocasions de redescobrir ignots racons amagats en el més envitricollat de la Serra de Tramuntana.

Nosaltres agraïts, hem volgut donar-li el nostre comiat. Com a muntanyencs no podia ésser més que des del capdamunt d'una de les alçàries de la gran murada de muntanyes que és la serralada mallorquina.

El lloc escollit és l'extrem Sud-Oest de la Serra d'Alfàbia, quasi damunt el Coll de Sóller, on es troba el portell del bosc d'Alfàbia. Un indret de fauna. Un mirador natural, des del qual es domina una grandiosa panoràmica.

Seguim el següent itinerari:

Serra d'Alfàbia. Edifici de la Telefònica. Gener 1977.

Sóller (Est. Ferr.), Cementiri, Camí Vell de Sa Serra, Cases de Sa Serra, Font des Polls,

Portell del Bosc d'Alfàbia, Bunyola (Est. Ferr.).

Són les 8'55 del matí, quan

arribam amb tren a Sóller. Tot just davallar del vagó, dirigim les nostres passes cap al Cementiri, perquè es troba prop d'ell, segons ens han informat, el començament del "Camí Vell de Sa Serra", just devora un aqüeducte que per damunt un pontarró salva el torrent que devalla pel comellar de "Sa Coma". En efecte, personats al lloc indicat comprovam l'exactitud de les notícies que ens han donat i, si amb això no hi hagués prou i poguéssim haver-hi qualque dubte, s'encarrega d'esvaïr-ho una placa indicadora, de fusta, que posa "CAMÍ VELL DE SA SERRA".

Ens ficam per aquest camí, nou per nosaltres, i que ens enlaira ràpidament per entre la gegantina escalinata que formen les marjades d'olivar. A mesura que ens anam enfiliant es fa més ample i magnífica la panoràmica que podem contemplar de la incomparable vall de Sóller.

Ja prop del bosc, ens aturam per reposar una mica i fer cas a la talent que fa una bona estona que fa senyals de la seva peremptòrietat.

Després de berenar i d'una aturada de mitja hora, tornam a moure'ns cap a amunt endinsant-nos pel bosc. Travessam un portell i, sus-suai-xí sorgeix davant nosaltres d'entre el boscatge un home. Resulta que és l'Amo de la possessió de Sa Serra. Pel que ens diu, fa poc temps que hi és i encara no en coneix bé les tresques. L'encarrilam cap on creim que vol anar i nosaltres seguim camí amunt.

Tot el recorregut d'aquest camí que trepitjam per primera vegada és en extrem interessant. Durant un tram molt llarg discorre per entre els barrancs de s'Arrom i el Pas de Sa Serra, i entra després per una zona de roques que travessa en grans ziga-zagues.

A les 11'40 ens plantam a les cases de "Sa Serra". Per recollir aigua, ens acostam a la "Font des Polls" que ens queda molt prop, a l'esquerra.

El dia és gris sense amenaça de pluja. Una boira espes-

sa, sortosament molt alta, no ens priva de visió panoràmica, però sí de la calor del sol que ara ens vendria com una benedicció. Un aire gelat que insolentment es passeja per aquestes andoles ens obliga a posar-nos tota la roba d'abric de què disposam. No són berbes, fa molt, però molt de fred!. Petites i llunyanes clivelles que fan els núvols, deixen passar algun raig de sol que il·lumina dèbilment el Port de Sóller. Molt bonic.

Abans de romandre gelats, perquè el fred es deixa sentir de bon de veres, renuam la marxa envers el nostre objectiu; el Portell del bosc d'Alfàbia. Quan passam per devora l'aljub, la boira sembla que es compadeix de nosaltres i obrint-se tota ella deixa passar el sol que tant hem sospirat.

Als quaranta minuts d'haver deixat les cases de Sa Serra, assolim l'esmentat portell. Des d'aquí es pot admirar la gran catifa que fa el verd i atapeït pinar que remunta fins a mitjan coster d'on ens trobam. Segueix després fins a nosaltres un frondós alzinar per dins el qual serpegen un camí de carro i un bon nombre de caminois. Al fons s'estén el pla de Ciutat, presidit per la mola ingent de la catedral envoltada de calitja, la qual cosa fa l'impressió que s'està esvaint.

Aquí, ben arrezerats del vent fresc que fins ara ens ha engronyat, i amb el regal de la tebiesa d'un sol esplèndid, decidim acampar i passar-hi una bona estona.

Són les 12'40 i, calculant que d'aquí a Bunyola, prenent totes les dreceres, hi ha hora i mitja més o manco, vol dir que disposam d'un excés recrear fins a la saturació les nostres retines amb tota la bellesa que ens brinda aquest indret de privilegi.

Ens sentim satisfets de la primera etapa del nostre passeig muntanyenc, que com tots els del GEM, independents, atrevits i una mica aventurers, el rematem amb aquesta meravellosa visió panoràmica.

L'alçada del nostre observatori ens permet examinar el paisatge en totes direccions i projectar al mateix temps noves rutes.

Arribada l'hora dels grans esdeveniments, obrim les motxilles i ens disposam a preparar els respectius "menús".

En Tomeu inaugura un nou tipus de "fogó-trípode", verdadera ostentació de l'enginyeria moderna. Tot seguit col·loca al seu damunt una paella del nº 20, amb una frontissa al mànec. Tot de rigorosa estrena. Després; colflori, molta colflori.

Després de dinar, en Toni treu el conyac i jo el torrò. Així, amb una alegre sobretaula, acomiadam l'any que s'acaba, brindant perquè el nou any ens sigui propici en salut i horitzons per explorar.

Després d'una bona migdiada, interrompuda adesiara pels lladrucs llunyans d'un ca; a les quatre en punt del capvespre, cansats de no fer res, ens posam en camí cap a Bunyola. Anam pel camí de carro i sense fer cap drecera que menyspream olímpicament.

Sense pressa, ens sobra temps, anam perdent altura per un camí que tot ell és un mirador. A les cinc i cinc arribam a les cases d'Alfàbia. Continuem cap a Bunyola per la via del tren i a les cinc i cinquanta entram al petit cafè que hi ha prop de l'estació del tren, on ja no trobam la nostra amiga; una velleta tot simpatia.

Mentre ensaborim una copena d'anís, arriben un estol d'al.lots renouers de bon de veres que acaben amb la pau del cafè i amb la nostra paciència. Ens anam a l'Estació i després d'una curta espera, arriba el tren que ens torna a Ciutat.

Benigne Palos i Vadell

NOTA:

El senyor Benigne Palos és l'autor de l'article "Volta del Puig de Balitx" del número anterior. La data de l'excursió que ens contava és el dia 23 de desembre de 1951.

Encontre de les delegacions de l'OCB de la Part Forana a Valldemossa

L'Obra Cultural Balear organitzà el dissabte 11 de novembre un encontre de delegacions i revistes de la part forana a Valldemossa.

El dia va començar amb un bon sol que ens acompanyà constantment i ajudà a l'èxit de la diada.

A les deu del matí estava prevista l'arribada de les Delegacions a l'Ajuntament, als jardins de Cartoixa, allà foren rebudes per la màxima autoritat local, el batle, senyor Joan Muntaner que donà la benvinguda a les delegacions i les obsequià amb un berenar de coca amb verdura, amb trampó i begudes refrescants.

A continuació es realitzà una visita cultural a la Cartoixa: església, apotecaria, cel·la prioral, cel·les números 2 i 4, museu municipal, per continuar amb el Palau del Rei Sanç, i una posterior visita al poble: Miranda dels lladoners, carrer de Blanquerna, Uetam, Plaça Pública, Carrer de la Constitució, Amargura i Rectoria, plaça de l'església de Sant Bartomeu per arribar al local Social on era previst es desenvolupàs l'encontre.

Al matí es tractaren els següents temes:

- a) mitjans de Comunicació
- b) Pla d'Activitats de l'OCB, per al trimestre octubre-desembre

- Encontre de Cultura
- Premis 31 de desembre

- Assemblea General
- Diada Nacional

El primer lloc, Macià Oliver informà a les delegacions a l'actualitat dels mitjans de comunicació en llengua catalana que tenim a les Illes Balears. Climent Picornell va parlar de la necessitat d'una televisió en català com a mitjà de comunicació pròpia.

A continuació, Antoni Mir, director gerent de l'OCB, informà del pla d'activitats de l'OCB a curt termini. En primer lloc es va informar de l'encontre de Cultura que ha tengut lloc els dies 24 i 25 de novembre. Aquest encontre s'inicià amb la presentació del setmanari "La Veu", per

continuar amb el desenvolupament de tres ponències que duran com a lema:

- 11 Seminari de Llengua i Model de Televisió
- Campanya de Normalització Lingüística
- Cap on va el nostre país?

En segon lloc, Paquita Bosch informà dels premis 31 de desembre, el seu objectiu és una reconeixença pública i un estímul a tots els que diàriament actuen a benefici de la nostra cultura.

El tercer punt fou la circular per als socis sobre les activitats que realitza aquesta entitat, sempre oberta a les suggerències dels mateixos socis.

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Crèdit

A continuació es parlà de l'Assemblea General de socis que tindrà lloc cap a la meitat del mes de desembre.

Finalment, es parlà de la recerca d'un dia per celebrar la Diada Nacional de les Illes Balears, es parlaren de dates distintes com la de dia I-III, commemoració de la proclamació de l'Estatut d'Autonomia.

Cap a les dues acabà la sessió de treball del matí; a continuació les delegacions celebraren un dinar de germanor a la Pizzeria Vesubi. Dinàrem de: arròs brut, llom amb salsa de nous, gelat, cafè i copa, tot regat amb vins negre i rosat. A aquest dinar, i com a convidats molt especials, hi assistiren el senyor Joan Muntaner, batle de Valldemossa, el pintor Josep Coll i Bardalet, gran amic i col·laborador de l'OCB, al mateix temps que l'autor i finançador de la portada de la revista "Miramar" que publica l'OCB de Valldemossa, i la senyora Margalida Ferrà, gran amiga de l'OCB, que el mateix matí ens explicà els caires culturals més importants de la Cartoixa.

La sessió de l'horabaixa començà a les quatre amb una visita a la petita exposició que (amb molta il·lusió) l'OCB de Valldemossa, va preparar sobre les distintes activitats que ha anat realitzant des de fa quasi dos anys. Aquesta mateixa exposició serà oferta als socis i simpatitzants cap a final d'any a la festa de degustació de torrons. Allà us esperam a tots!

Després de visitar l'exposi-

ció, en primer lloc, l'advocat i co-president de l'OCB senyor Ferran Gomila informà als assistents del judici contra Jaume Martorell, autor de l'atemptat contra les instal·lacions de Voltor a la serra d'Alfàbia.

En segon lloc, Coloma Julià, coordinadora entre l'OCB central i la part forana, entregà als representants de cada poble una carpeta on figuren els socis amb les altes, baixes i modificacions.

Començà a continuació un debat sobre la gestió administrativa de les delegacions on quedaren clares les dificultats i deficiències que tots patim.

A continuació Antoni Mir introduí el tema de la Campanya de Normalització Lingüística, explicant que l'OCB ha firmat un conveni amb els organismes oficials; l'OCB es convertirà amb l'element dinamitzador del procés de normalització lingüística. La senyora Aina Moll serà l'encarregada de coordinar aquest procés.

Finalment, es tornà al tema del setmanari que haurà sortit el divendres 24 de novembre. A aquest setmanari, "La Veu", hi som tots convidats a participar-hi com a col·laboradors, subscriptors... tots hem de fer el possible perquè un diari en la nostra llengua sigui una realitat ara i aquí.

Per acabar aquestencontre es va projectar un video de les activitats de la delegació de l'OCB a Valldemossa, al mateix temps que els assistents pogueren assaborir les nostres típiques coques de patata acompanyades de vi dolç.

L'encontre de les delegacions i revistes de la part forana fou una jornada completa i profitosa que esperam que prest es repeteixi. Així ens ho suggeriren els companys de Búger amb la seva convidada a la festa d'es Jai. En podeu estar ben segurs, ens veurem a Búger el dia primer de Maig!

Margalida Calafat i Torres

PARLEM BE LA NOSTRA LLENGUA

No hem de dir - Hem de dir

- bolso ..... BOSSA
- butano ..... BUTA
- brillo ..... BRILLANTOR
- colmado ..... BOTIGA
- comestibles ..... QUEVIURES
- columpio ..... GRONXADOR
- cubito (gel) ..... GLAÇO
- cañeria ..... CANONADA

LLEGIU!

Miramar

VALLDEMOSSA

Mecanoscrit del segon origen

L'Alba, és una noia de catorze anys verge i bruna... Així comença una patètica novel·la, que descriu com un cataclisme provocat per unes naus espacials destrueix tota mena de vida animal terrestre, sols se salven els peixos, les aus, i tomba per terra cases i monuments.

També se salven n'Alba i en Dídac, un nin mulat de deu anys, que estaven en aquell moment sota l'aigua.

En adonar-se que no queda ningú viu, recullen queviures i roba i se'n van a viure al bosc per evitar la fortor dels cadàvers descomponent-se. Passat un cert temps veuen un foc, uns arbres s'estan cremant. S'amaguen i de sobte descobreixen un ésser estrany vigilant la massia on vivien n'Alba i en Dídac.

La noia mata l'ésser per tal de sobreviure i recull una arma que portava el mort.

L'al·lot arregla un tractor i junts es dirigeixen a Barcelona on poden contemplar tota la magnitud del desastre.

La noia és esforçada, valenta i té un caràcter ferm, i es proposa salvar tots els llibres que puguin per a ells i per als que vendran després. Així mateix pensa que ella i en Dídac començaran a repoblar el món.

Passen gairebé dos anys més entre l'estudi, recerca de coses útils, retratant el que veuen i sobrevivint així com poden.

Sempre jeuen junts i l'estiu viuen quasi bé sense roba, sols són ells dos i no s'empagaeixen.

En Dídac arregla un remolcador i després d'haver-lo netejat, aprenen a manejar-lo.

Fan un viatge per la mar Mediterrània i davant de Tossa a una petita cala, en Dídac i n'Alba s'estimen per primera vegada. A partir de llavors varen començar una intensa vida amorosa. Retornen del viatge amb n'Alba prenyada i amb el convenciment

que no queden supervivents.

Esperen el fill amb gran il·lusió car amb ell i tots els que vinguin podran aconseguir repoblar el món, Deu vulgui que millor que el que hi havia abans, salvant la raça humana del perill d'extingir-se.

Neix un fill, Mar, i un dia que en Dídac va a cercar que viures i gas butà mor sota un munt d'enderrocs. N'Alba li dona sepultura amb gran sentiment.

Ella pensa, que és una mare de divuit anys i en tenir-ne trenta el seu fill Mar en tindrà dotze. Si és tan precoç com son pare encara podrà tenir uns quants fills del seu fill.

El mecanoscrit és -segons l'editor- un document que segurament senyala el segon origen de la humanitat. Està editat l'any 7138 de la nova era.

Està dividit en quatre quaderns, redactats molt ingènument, sense cap mena de malícia. Llevat de la primera plana de cada quadern, totes les altres comencen amb una "i".

És una novel·la tristíssima, molt ben descrit el que podria ser el món ple de runes i buit d'homes, en el que canvien els valors establerts. Toca gaire bé tots els caires del que passaria si algú visqués la situació d'Alba i Dídac.

A pesar que no és la primera vegada que el llegesc, m'ha deixat molt pesarosa pel seu dramatismo. Crec que si en realitat succeís no es podria sobreviure, ni tan sols una Alba tan voluntariosa, ja que passats uns anys, la terra restaria plena d'aus i insectes que serien els veritables repobladors del nostre planeta.

- MECANOSCRIT DEL SEGON ORIGEN
- AUTOR: Manuel de Pedrolo
- Editorial: Edicions 62
- Segona Edició
- Barcelona 1976

Pàgina de Cinema

Normalment, quan els crítics parlen de cinema ho fan referint-se als professionals. I poques, molt poques vegades, giren la mirada a aquell col·lectiu de persones, els cineastes amateurs, que són els que articulen i donen vida a aquest art des de la seva pròpia base.

I és que tan important és el gran artista consagrat a la indústria cinematogràfica com aquell que, d'una manera quasi artesanal, imita formes o en genera de noves.

Així doncs, PÀGINA DE CINEMA vol retre un modest homenatge a aquells artistes, components d'un nodrit col·lectiu, que a les Balears dediquen gran part dels seus esforços a continuar un art centenari, la cinematografia. I ho vol fer donant a conèixer l'obra d'un jove realitzador, N'Onofre Moyà, que darrerament a vist com la seva última producció "DULSE DESPERTAR" es convertia en un dels èxits més aplaudits tant a les nostres illes com fora d'elles, obtenint el primer premi de vídeo al Festival de Cinema Jove de València 89.

Onofre Moyà, nascut el 1964 a Ciutat, començà als 18 anys a dirigir curtmetratges en Super 8m/m, passant posteriorment a realitzar-los en vídeo. Atret des de sempre pel cinema clàssic americà dels anys 50, les seves preferències es decanten per la comèdia i pel fantàstic, declarant-se admirador de directors com Billy Wilder, Joseph L. Mankievitz i reconeixent influències d'altres com Steven Spielberg i Terry Gilliam.

Pàgina de Cinema - Onofre, director de cine o realitzador de video?

Onofre Moyà - Ni una cosa ni l'altra, sino les dues. Crec que cinema o video són formes circumstancials d'una mateixa expressió artística. Personalment em considero simplement director, o com diuen els americans -film maker-. Habitualment faig servir el video per una qüestió de facilitats de producció.

P.C. - Com neix en tú l'afecció del cinema i la necessitat de dirigir?

O.M. - Possiblement una de les raons més importants per

a que nasqués en jo aquesta afecció, fou el fet que el meu pare fos propietari d'un cine de barriada, en el qual ja de molt petit vaig començar a fer feina, fins i tot de projeccionista. Més tard, quan tenia 16 o 17 anys em varen regalar una cambra de Super 8, amb la qual vaig començar a fer alguna prova, adonant-me que allò que feia no era tant un joc com una activitat que m'interessava molt.

P.C. - Però tú vares començar com a actor?

O.M. - Cert, després d'algunes experiències en el camp del Super 8, vaig decidir entrar en el Conservatori per estudiar d'actor. Entre 1981 i 1985, passant aquest mateix any al taller de teatre de Jorge Aliaga, on vaig completar els meus estudis.

P.C. - Tu combines la teva activitat de realitzador amb la d'actor amb el COL·LECTIU D'IMATGES. Suposo que aquesta experiència t'ha ajudat a conèixer a fons la situació de la cinematografia i el video a les Balears. Què n'opines?

O.M. - Sobre això penso que caldria distingir dues coses

dins el mateix fet. Per una banda, hi ha la relació entre les institucions i els joves realitzadors. Desgraciadament no es pot dir que hi hagi una consciència clara per part d'elles de l'existència d'aquest col·lectiu. Malgrat i hagi gent com en Lluís Casayas o en Pere March que fins i tot tenen projecció a l'estranger. I per l'altra banda, respecte al col·lectiu, cal dir que la producció és la mateixa de sempre, que experimenta un progrés lent però efectiu.

També hi ha el problema que no surten nous directors. Tothom vol fer pel·lícules. Hi ha una intenció creativa, sí, però ningú s'ho pren seriosament.

P.C. - Creus que entre els que us hi dediqueu hi ha possibles professionals?

O.M. - Casos com els d'Agustí Villaronga o Martin Garrido són excepcionals. A més, ja veus, només en Villaronga és digne d'ésser tingut en compte per les seves qualitats artístiques. L'altre, ni ell mateix sap com s'ho ha fet.

P.C. - A la teva darrera producció, DULSE DESPERTAR, has comptat amb l'ajut d'un grup de persones completament noves?

O.M. - Sí, fins ara cadascuna de les meves produccions me les montava jo tot sol, comptant, això sí, amb el suport del Col·lectiu d'imatges. Però a aquesta darrera vaig comptar amb la col·laboració de

Marga Torres, Willy Sanz i Jorge Aliaga, que ja els coneixia de quan feiem teatre junts. La seva participació en el projecte de DULSE DESPERTAR va ésser decisiva en tot moment

P.C. - DULSE DESPERTAR representa dins la teva obra un principi de maduresa, tan estètica com conceptual. Penses continuar dins la mateixa línia de comèdia fantàstica o passar a explorar camins nous?

O.M. - T'agraeixo molt el comentari sobre DULSE DESPERTAR. Però crec que si suposa algun canvi dins el que he estat fent fins ara es deu sobretot a la influència dels col·laboradors que anomenava abans.

Pel que respecta al futur, possiblement m'interessarà explorar algun camí nou, especialment per jo, com és la Video-Dansa. Sobre la qual tenim un projecte conjunt. També hi ha la intenció de fer un mig-metratge amb la mateixa gent de DULSE DESPERTAR. Però això ja és una altra història.

P.C. - Després de les projeccions al Parc de la Mar i a TVE-Balear del vostre video DULSE DESPERTAR, el premi rebut a València i el comentari del mateix al programa Metròpolis, pensau que tot això us pot obrir portes de cara a rebre ajuts institucionals per a noves produccions?

O.M. - Malauradament no crec que les nostres institucions

facin massa cas de totes aquestes coses. Encara que tant de bo si arribassin. Però de moment hem pensat que el millor seria muntar una productora, entre na Marga, en Willy, en Jorge i jo, que es dediqués fonamentalment a la producció d'arts escèniques i audiovisuals. Contemplant tot el procés de producció i actuant a la vegada de gestora davant les institucions.

P.C. - Molt bé, Onofre. Enhorabona pels vostres èxits i molta de sort per al futur.

O.M. - Gràcies.

Es crea l'Associació d'Amics de la Banda Sonora de Balears

No voldria concloure aquesta pàgina sense donar-vos la notícia que ha estat creada a Palma l'Associació d'Amics de la Banda Sonora de Balears. La qual, primera de la seva classe a tota Espanya, té com a funció principal aglutinar tots els col·leccionistes de Bandes Sonores de pel·lícules, així com promoure i donar a conèixer aquesta música entre la gent a través d'audicions a la Fonoteca i de concerts en directe.

Els interessats a rebre informació sobre aquesta associació es poden posar en contacte amb en Joan Arbona (tlf 27-05-64)

Joan Carles Palos i Nadal

ESPORTS

Futbol, tennis
bàsquet, etc.

Niceto Alcalà Zamora, 22
Tl. 281929
Palma de Mallorca

TOT PER L'ESPORT

REPARACIONS
NAUTIQUES
S. oficial VOLVO
S. oficial SOLE

Reial Club Nàutic Palma
Tl. 711050
Palma de Mallorca

La Nostra Cuina

SOPA DE FARCIMENT I POLLASTRE FARCIT

Ingredients

- un pollastre
- mig quilo de carn de porc capolada
- mig quilo de carn de bou capolada
- 200 grams de bessons d'ametlla torrats
- 3 dolces de bescuit
- 8 ous cruus
- 2 ous bullits
- 1 ceba
- 1 pastanagó
- 1 brot d'àpit
- 1 nap
- 3 esclatasangs
- sopa gran (magnòlies o gallets)
- canyella
- pebre bo
- sal

Netejau i treieu els ossos al pollastre i posau-li sal.

Picau el bescuit i les ametlles i afegiu-lo a la carn capolada, posau-hi 8 ous cruus, canyella, pebre bo i sal, tot ben mesclat.

Amb aquesta mescla farciu el pollastre, reservau-ne uns 200 grams per farcir la sopa.

Cosiu totes les obertures del pollastre i posau-lo dins una calça (millor si la bulliu abans d'emprar-la) faceu-li un nus a cada cap, perquè quedi ben estret el pollastre.

Dins una olla gran posau aigua (que basti per tapar el pollastre), la ceba, el pastanagó, el nap, l'àpit, sal i els ossos i els menuts del pollastre.

Quan bull tirau a dins el pollastre. Ha de bullir una hora i mitja a poc foc.

En ésser fred treieu el pollastre de la calça, abans de servir-lo l'heu de gratinar.

Ompliu la sopa amb el farciment que heu reservat.

Colau el brou i posau-lo al foc, en bullir afegiu-hi la sopa farcida, els dos ous bullits i els menuts tallats ben petits i els esclatasangs a trossets. En ésser cuit serviu-lo.

BON PROFIT!

Són receptes de n'Antònia Darder Boscana, "N'Antuanet de Can Gotzo".

Sembrar i podar

GENER

Podeu sembrar:

de planter

- Pensaments (*Viola Witrockiana*)

amb arrel

- Rosers

- Gessamins (*Jasminum officinale*)

Podeu podar:

- Rosers

- Bignònies

(Podeu posar esqueixos de roser en remull i quan tregui arrels sembrar-los)

FEBRER

Podeu sembrar:

de planter

- Prímules

amb arrel

- Tamarell

- Hibisc (*Hibiscus Sp.*)

cabeces de

- Dàlies (*Dahlia Sp.*)

- Gladiols (*Gladiolus Sp.*)

- Lliris (*Iris Sp.*)

esqueixos de

- Geranis (*Geranium Sp.*)

- Fúcsies

MARÇ

Podeu sembrar:

de planter

- Cineràries (*Senecio cineraria*)

- Petúnies

- Llevamans (*Calendula*)

amb arrel

- Estranys (*Chrysanthemum*)

Podeu desarrelar, afegir terra i fems o canviar de cossiol a les plantes d'exterior.

3. (un tord dins els filats)
2. (esclatasang)
1. (collori)

A.S.D.

PASSATEMPS

Endevinalles

1. No sé si mai m'has tastada sa meva alçada és d'un pam no servesc per fer un ram essent una flor estimada.

2. Quan arriba, arriba el fred som llepolia divina

per comellars i marina guata el meu caperret

3. Després d'un llarg viatge a Mallorca vaig venir qui m'haguera dit a mi que era tan mal paratge.

Com els nostres padrins entretenien els seus nets

Na Maria Fiol i Estaràs de can "Pep Bou", va aprendre un romanç per boca de la seva padrina Margalida Estrades i Mas de ca ses "Fasoles". En les llargues vetllades de l'hivern valldemossí, reunida la família arran del foc, començava la padrina la contarella del romanç. La seva néta Maria no perdia cap paraula i el va memoritzar. Per tal de no oblidar-lo, l'ha anat repetint per a ella mateixa. Avui ha tengut l'amabilitat de contar-lo per a tots nosaltres.

Dia devuit de febrer
l'any vuit-cents quaranta-sis
treien la Sang com precís
per la Ciutat de Mallorca.

Era una cosa molt forta
que ets altres set de la fe
pensaren a treure-la
per s'anyada que hi havia.

Ses fonts grosses, arrendides
ses petites, eixugades,
moltes de tanques sembrades
que se moria es sembrat.

De tanta de sequedat
pous, cisternes i aljubs
moltes de bandes eixuts
que s'estaven exclamant.

Cada dia sospirant
no nos podem viure així
serà precís acudir
a la Sang de Jesucrist.

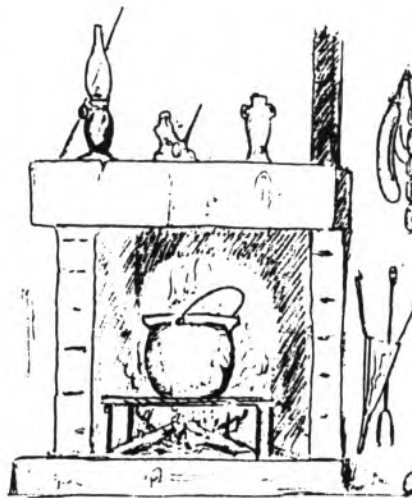
Vós qui mos heu redimit
a la creu amb gran turment
dau-mos si és convenient
una aigua Sang Preciosa,
que és cosa dificultosa
viure amb tanta sequedad;
jo encara no us he contat
es miracle que va fer.

Va passar per un carrer
i una dona que hi havia
amb set anys de malaltia
i arrendida dins un llit.

I amb li va ésser precís
demanar-ho amb gran amor
¿Me voleu dur en es balcó
que tenc desig de mirar
aquell qui va derramar
la sang per los pecadors?

Fou son fill molt amorós,
fou el criat o fou marit
o infant que hagués nodrit,
la varen dur en es balcó.

Va passar mon Redentor,
pensaré que li va dir:

- Set anys fa que estic aquí
dins aquest llit arrendida,
Sang Preciosa infinida
Vós m'heu de curar es dolor.

Vós qui per nostre amor
vos deixareu assotar
i moríreu enclavat
confii en vostra bondat
que sa salut me dareu.

Aquella dona veureu
el sendemà dematí
ja estava a punt de partir
i no li varen comportar.

Dia onze s'aixecà
se mudà i se'n va anar
a la Sang de Jesucrist.

- Bona som venguda aquí,
vostre fill ja m'ha curada,
Verge Maria sagrada
jo m'entrec en vostres mans.

Reina d'àngels i de sants,
de justs i de pecadors,
de pobres i de senyors,
bé vos podem alabar.

Vostre Fill va derramar
tota sa sang que tenia
per a ésser sa nostra guia
camí de salvació.

Oh amat nostre Redentor!
jo vos tenc molt que agrair,
tant mal em trobava ahir
i avui ja tenc sa salut.
Podeu fer comptes que duc
un viatge d'alegria,
si dejunàs cada dia,
i es divendres assotar,
vendre tot quant tenc per dar
i tancar-me dins un convent,
dur suplicis i turments
i del món renunciar
i fer vot de castedat,
promèter d'anar endolada,
des malats ésser criada
encara seria poc
de lo agraïda que em trob
de nostre amat Redentor.

Donau-me força i valor
i entenimant per pensar
i llengua per explicar
part de la vostra bondat.

Oh reina ma Trinitat!
vos deman amb humilitat
que mos sigui perdonat
en el vall de Josafà
que no haguem de deixar
vostra amable companyia.

Oh humil Verge Maria!
mare de los pecadors
jo tenc confiança en Vós
tot Espanya us aprecia.

Si qualcun per fantasia
o per poc enteniment
o perquè sigui un dolent
vos ha fet descortesia
xau fer, ja vendrà dia
que entrarà en coneixement
i tindrà arrepentiment
davant Vós, Verge Maria.

Avemaria se canta
en lo Senyor és en Vós
pregau per los pecadors,
Reina de la Terra Santa!

No sé más, ni digo más
ni más me han enseñado
señores perdonarán
que el romance se ha acabado

Antònia Serrano i Darder

Vesubio
Restaurante
PIZZERIA

C/ Arxiduc Lluís Salvador, 23
Telèfon: 612584
VALLEMOSSA

Erzherzog
Ludwig Salvator
aus dem
österreich. Kaiserhaus

Restaurant
S'arxiduc

LA DIRECCIO US PREGA QUE RESERVEU LA VOSTRA TAULA AMB ANTICIPACIO

C/. NICOLAU CALAFAT, 10 - TEL. 61 24 29 - VALLEMOSSA

Bar Restaurante

C'AN COSTA

Teléfono 61 22 63

07170 Valldemossa - Mallorca

NOVA COL·LECCIO

TARDOR-HIVERN

NACRE II
Moda

Felicitats
i pròsper 1990

C/ DE LA ROSA, 25
VALLEMOSSA

Per viatjar a tot el món: Som la seva solució.

**BITLLETS
D'AVIO**

**PASSATGES
VAIXELL**

**RESERVES
A HOTELS**

**COTXES DE LLOGUER
AMB O SENSE XOFER**

VOLS XARTER

VIATGES PROGRAMATS

Tenim a la seva disposició tots els viatges organitzats per majoristes espanyols i estrangers. Sol·liciti el fullet.

VIATGES A LA SEVA MIDA

Podem programar-li el viatge que vostè vulgui realitzar individualment o amb grup.

CONFIRMACIÓ IMMEDIATA DE VOLS REGULARS

Estam informatitzats amb pantalla directa a totes les companyies aèries.

TRASMEDITERRANEA

Viatgi en vaixell amb importants descomptes per a vostè, i si s'endú el seu cotxe gaudeixi de **FINS A UN 30 % DE DESCOMPTE**.

LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES AL POLÍGON DE SON CASTELLÓ

Gremi de Fusters, 11
Tel. 29 34 00 (8 línies)
Télex: 69120
Fax: 75 81 31

Sucursals a: Eivissa, Costa del Sol, Cala d'Or, Cala Ratjada.

